

Reviewing the discourse of resilience of local communities, the resilient neighborhood model with the emphasis on the social-spatial sphere

Fatemeh Shams

PhD Student, Department of Urban Planning, Faculty of Art and Architecture, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

Mohammad Reza Pourjafar¹

Professor, Department of Urban Planning, Faculty of Art and Architecture, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

Seyyed Mahdi Khatami

Associate Professor, Department of Urban Planning, Faculty of Art and Architecture, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

Ali Sotani

Professor, Department of Urban Planning, Faculty of Art and Architecture, Shiraz University, Shiraz, Iran.

Extended Abstract

Introduction

The focus is on defining resilient communities as local institutional and adaptive capacities, skills, energy and resources that empower local individuals and groups to take control of their communities to determine how to build strong, healthy and vibrant communities in which people are proud to live. Local communities, as the cells of urban life, are part of the spatial organization of the city that have the ability to be identified socio-culturally. Values such as social trust, social solidarity and social integration are seen as internal capacities and hidden wealth in urban local communities. Despite the efforts made, the lack of deep clarity in the conceptualization of local community resilience is one of the main reasons for the confusion about related concepts, so that it can be said that to date, a comprehensive model of local community resilience that includes the functioning of all physical and socio-economic components from the immediate impact to the recovery phase in the face of a crisis has not been available, or clarifying the concept and operationalizing the mechanisms that lead to increasing the capacity of the local community for resilience has been ignored, and until there is a correct and accurate understanding of the concept, it is not possible to move towards operationalizing it in the real city context. This research gap emphasizes the innovative aspect of the upcoming study. Therefore, the need to address this issue in order to make human settlements as sustainable as possible is felt more than ever. The aim of this article is to apply resilience thinking in the social space of urban neighborhoods and to present a resilient neighborhood model from a social perspective through a descriptive-analytical review of

1. Corresponding Author: pourja_m@modares.ac.ir

theoretical literature. In this regard, the main questions are posed as follows: What dimensions does a rigorous definition of a resilient local community cover? And what are the themes, categories, and levels of the resilient urban neighborhood model in its social space?

Theoretical framework

This research, which aims to apply resilience thinking in the social space of urban neighborhoods and present a resilient neighborhood model from a social perspective through a descriptive-analytical review of theoretical literature, seeks to answer the first question, namely, what dimensions does a rigorous definition of a resilient local community cover? After reviewing studies in this field, and considering that it seems that three general categories of definitions can be identified; Definitions regarding the process of resilience, definitions regarding the neutralization of adverse effects and the ability to maintain sustainable performance, and definitions that address the range of characteristics of resilient communities provide the following definition: “By understanding resilience as a process, local community resilience can be introduced as an integrated framework including interactions between enabling factors (citizens, institutions, public attention and government support) and capacities (such as coping, adaptation and providing solutions) that are current at different levels. In fact, local community resilience is defined as the ability of a community to resist crises or disruptions, which emphasizes variables related to leadership, collective efficacy, attachment to place, preparedness, learning and social trust. The local community as a whole must effectively cope with adversity and learn from it.”

Methodology

In order to achieve the main objective of the research, the methodology is followed in two main steps; A systematic review of the studies conducted as the first step, for a descriptive analysis of the general characteristics of these studies, including the process of publication and temporal and geographical distribution and extraction of the main sources to conduct a qualitative content analysis as the second step. The PRISMA method was used for a systematic review of the studies conducted due to the clarity of the steps and a more detailed examination. In response to the main research question and within the framework of the interpretivist paradigm, a qualitative content analysis method guided by an inductive approach was used. This analysis was carried out in 4 stages including summarization, coding, classification and discovery of themes.

Result and Discussion

A descriptive analysis of all studies conducted in the field of local community resilience shows that after a steady trend from the beginning, resilience theories have been raised more seriously in 2015. This increasing trend continues at a very high speed until it reaches its peak between 2020 and 2022. This period coincides with the onset of the global pandemic, and the resurgence of ideas related to local soft governance and micro-planning in self-sufficient and autonomous neighborhoods and resilient communities. Also, in the two-phase search that was conducted (1993-2015 and 2016-2024), the graphs show that in addition to the multiplicity of links in the second period, in the latter period, the multiplicity of keywords used has grown significantly and has generally shifted from general and general areas such as individuals, adults, parents, infrastructure, green space and the like, towards more specialized micro-areas such as environmental psychology, spatial poverty, vulnerable groups, racial and minority

issues and gender, local governance, environmental perception, mental disorders, well-being, coping behavior, environmental violence, etc.

Conclusion

In the presented model, 3 layers or levels can be identified, the first level includes the management-institutional system and includes the factors that empower local communities, and decision-making and regulation tasks occur in this layer. This level interacts closely with its lower level, the central layer, which oversees the capacities and potentials of communities and is responsible for providing public services with the aim of supporting and protecting against crises. The lower level also creates the physical-spatial context of the above levels and includes environmental elements and components and spatial patterns or the objective manifestation of the local community. The three themes of mobilization capacity, experience capacity, and role-taking capacity are established in all the aforementioned levels and are expressed through the 12 categories stated, in a round-trip cycle.

Keywords: Resilience Place, Local communities, Social-physical space, Mobilization capacity, Experience capacity

Citation:

Shams, F., Pourjafar, M R., Khatami, S M & and Sotani, A. (2024). Reviewing the discourse of resilience of local communities, the resilient neighborhood model with the emphasis on the social-spatial sphere. *Journal of Urban Studies on Space and Place*, 8(31), 5-30 <https://doi.org/10.22034/jspr.2025.2049697.1096>

DOI: <https://doi.org/10.22034/jspr.2025.2049697.1096>

URL: https://jspr.jdisf.ac.ir/article_720050.html?lang=en

Copyrights:

©2023 by the authors. Published by Journal of Urban Studies on Space and Place.
This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)).

بازخوانی گفتمان تاب‌آوری اجتماعات محلی، مدل محله تاب‌آور با اتکا بر عرصه اجتماعی-فضایی*

فاطمه شمس

پژوهشگر دکتری شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

محمد رضا پورجعفر^۲

استاد شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

سید مهدی خاتمی

دانشیار شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

علی سلطانی

استاد شهرسازی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

چکیده

تمرکز بر تعریف جوامع محلی تاب‌آور، ظرفیت‌های نهادی و انطباقی، مهارت‌ها، انرژی و منابع را در اختیار افراد، نهادها و گروه‌های محلی قرار می‌دهد. با وجود اهمیت مفهوم تاب‌آوری، بررسی آن به صورت یک پدیده چندوجهی در اجتماعات محلی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. هدف این پژوهش اعمال تفکر تاب‌آوری در عرصه اجتماعی-فضایی محله‌های شهری و ارائه مدل محله تاب‌آور از منظر اجتماعی-فضایی از طریق مروری تحلیلی-توصیفی بر ادبیات نظری موجود است. در این راستا، روش‌شناسی در چهارچوب پارادایم تفسیرگرایی در دو گام مرور نظام‌مند مطالعات و استخراج منابع اصلی (۳۵ سند) و تحلیل محتوای کیفی هدایت شده با رویکرد استقرایی استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که در مدل اجتماعات محلی تاب‌آور سه لایه یا سطح قابل شناسایی است: لایه فوقانی یا سطح اول شامل سیستم مدیریتی-نهادی و دربردارنده عوامل توانمندکننده اجتماعات محلی است و وظایف تصمیم‌سازی و قاعده‌مندسازی در این لایه جریان دارد. این سطح با سطح زیرین خود، یعنی لایه مرکزی، که ناظر بر ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های اجتماعات است و وظیفه ارائه خدمات عمومی با هدف حمایت و حفاظت در برابر بحران را بر عهده دارد، در تعامل نزدیک است. سطح زیرین نیز بستر کالبدی-فضایی سطوح فوق را ایجاد می‌کند و شامل عناصر و اجزای محیطی و الگوهای فضایی و یا نمود عینی اجتماع محلی است. مضامین سه‌گانه شامل ظرفیت بسیج‌شوندگی، ظرفیت تجربه‌پذیری و ظرفیت نقش‌پذیری محله در کلیه سطوح مذکور برقرارند و از طریق مقوله‌های دوازده‌گانه بیان شده، در سیکلی رفت و برگشتی، جریان هرچه تاب‌آورتر شدن اجتماعات محلی را بازتولید می‌کند. **واژگان کلیدی:** تاب‌آوری، مکان، اجتماعات محلی، عرصه اجتماعی-فضایی، ظرفیت بسیج‌شوندگی، ظرفیت تجربه‌پذیری.

* این مقاله مستخرج از رساله دکتری نویسنده اول تحت عنوان «شناسایی و تبیین تأثیرات متقابل همه‌گیری‌ها و ابعاد ادراکی-کالبدی نظام فضایی و اجتماعی محلات» است که در دانشگاه تربیت مدرس با راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسندگان سوم و چهارم انجام شده است.

۲. ایمیل نویسنده مسئول: pourja_m@modares.ac.ir

مفهوم را به عنوان توانایی گروه‌ها و یا جوامع برای مقابله با تنش‌های خارجی و اختلالات در مواجهه با تغییرات اجتماعی، سیاسی و زیست‌محیطی تعریف می‌کند (Adger, 2000).

گفته می‌شود توانایی سیستم اجتماعی در پاسخ به نابسامانی‌ها و بازیابی از بحران‌ها، شامل آن شرایط ذاتی است که به سیستم اجازه می‌دهد اثرات را جذب کند و با رخداد مواجه شود (Cutter et al., 2008) و به ظرفیت جوامع و گروه‌های اجتماعی برای بازگشت و پاسخ مناسب به مصیبت‌ها اشاره دارد (Ripp et al., 2024). در واقع تاب‌آوری اجتماعی اشاره به وضعیتی دارد که یک جامعه در مواجهه با نیروهای بیرونی از خود نشان می‌دهد. همان‌گونه که اشاره کردیم، تعریف شاملی از تاب‌آوری اجتماعی به‌عنوان مفهومی چندوجهی ارائه نشده است، اما به‌طور کلی، تاب‌آوری اجتماعی به ظرفیت‌های افراد، سازمان‌ها و یا جوامع برای تحمل، جذب، تطبیق و تبدیل در برابر تهدیدهای اجتماعی می‌پردازد (پرتوی و همکاران، ۱۳۹۵). به عبارت دیگر، این مفهوم به توانایی گروه‌ها و جوامع برای مقابله با اختلال‌ها و استرس‌های بیرونی به‌عنوان نتیجه تغییرات محیطی، سیاسی و اجتماعی برمی‌گردد.

تمرکز بر تعریف جوامع تاب‌آور است که ظرفیت‌های نهادی و انطباقی محلی و منابع را در اختیار افراد و گروه‌های محلی برای به دست گرفتن کنترل جوامع خود می‌دهد تا تعیین کنند چگونه می‌توان جوامع قوی، سالم و پر جنب‌وجوش ساخت که در آن مردم به حضور در آن افتخار کنند. اگرچه انتظار می‌رود حکمروایی محلی به سمت تدقیق این چهارچوب‌های مفهومی حرکت کند، همواره این نگرانی وجود دارد که، از آنجایی که برخی از جوامع دارای سطوح بالایی از سرمایه اجتماعی یا «تاب‌آوری بالفطره» هستند، این

طی سال‌های اخیر با پیشرفت مطالعات، نظریه‌پردازان شهری به تدریج متوجه شده‌اند که شهر یک سیستم پویا از ساختارهای اجتماعی، اقتصادی و نهادی و منطبق با تغییر و تحولات است که به‌دشواری می‌توان آن را در یک وضعیت ثابت نگه داشت؛ از این‌رو، به ماهیت پیچیده و چندرشته‌ای تاب‌آوری شهری اذعان کرده‌اند. هرچند پیشگیری از رخداد فجایع، مدیریت منابع محیطی و تغییرات اجتماعی و نهادی براساس رویکردهای پیشگیری، آمادگی و پاسخگویی (Mehmood, 2016; Pascariu et al., 2023)، تاریخچه‌ای طولانی دارد، با این حال، یک اجماع کلی در ادبیات وجود دارد که تاب‌آوری یک مفهوم چندوجهی و در عین حال یکپارچه‌ساز است. اگرچه درخصوص فرمول‌بندی و طبقه‌بندی دقیق آن اختلاف نظر وجود دارد، اکثر تلاش‌ها برای عملیاتی کردن این مفهوم با تمایز بین چندین بعد تاب‌آوری در برابر بلایا شروع می‌شود (Doorn, 2019; Winkens et al., 2024). تاب‌آوری اجتماعی-فضایی، کانون تمرکز این پژوهش، نمونه‌ای از همین تلاش است. به‌طور عام، تاب‌آوری به‌عنوان موضوعی که در حوزه نظری و سیاستی در دهه اخیر توجه بسیاری از پژوهشگران و تصمیم‌گیران را به خود معطوف کرده است و به سبب پیچیدگی موضوعات مرتبط با نظام شهر مجموعه‌ای از علوم را شامل می‌شود که این امر ارائه تعریف قابل پذیرش از سوی اکثریت را ناممکن ساخته است (Zabaniotou, 2020). تاب‌آوری یکی از مفاهیم گسترده به‌لحاظ موضوعی است که ابتدا در مباحث اکولوژی مطرح شد و سپس به حوزه‌های دیگر از جمله حیطه اقتصادی و اجتماعی گسترش یافت. اصطلاح تاب‌آوری اجتماعی را نیز نخستین بار آجر (۲۰۰۰) مطرح کرده است که این

مفهوم‌سازی به بهانه‌ای برای دولت‌ها برای عقب‌نشینی و رها کردن جوامع برای مقابله با این مشکلات مبدل شود (Shaw & Maythorne, 2013). با توجه به وابستگی متقابل تاب‌آوری در سطوح مختلف، همچنین اینکه تاب‌آوری افراد به‌طور جدایی‌ناپذیری با تاب‌آوری جوامعی که در آن زندگی می‌کنند مرتبط است، این احتمال وجود دارد که منابع در سطح جامعه در معرض اثرات مستقیم بر روی تاب‌آوری روانی در سطح فردی، بینافردی و همچنین بر رابطه بین مواجهه جمعی با فاجعه تأثیر گذارد (Lowe et al., 2015)، پیشنهاد شده است که یک تغییر پارادایم مورد نیاز و یک فرهنگ محلی و ملی جدید تاب‌آوری در برابر بلایا رخ دهد. در مورد اینکه دقیقاً منظور از تاب‌آوری اجتماعات محلی چیست، تا زمانی که این سؤال اساسی حل نشود، تلاش‌ها برای اندازه‌گیری یا افزایش تاب‌آوری ناکارآمد خواهند بود (National Research Council, 2012)

جوامع محلی به‌عنوان سلول حیات شهری و همچنین بستر سکونت، جزئی از سازمان فضایی شهرند که مؤید معنا هستند. محله‌ها از منظر جامعه‌شناسی به مفهوم واحدهای اجتماعی مجموعه‌ای هستند که تا حدی به‌صورت ناخودآگاه به وجود می‌آیند (خالقیان و قندهاری، ۱۴۰۱). امکان تحقق گفتمان دموکراسی محلی در نظام اجتماعی محله‌ها، مبحث مورد تمرکز بسیاری از مطالعات است (مرادی چادگانی و امیری، ۱۴۰۲). بررسی سیستماتیک ادبیات تاب‌آوری محله به‌عنوان اجتماع شهری کالبدیافته، که در دو دهه اخیر منتشر شده است، نشان می‌دهد که با وجود تلاش‌های صورت‌گرفته، عدم شفافیت عمیق در مفهوم‌سازی تاب‌آوری اجتماعات محلی یکی از دلایل اصلی سردرگمی در مورد مفاهیم وابسته است

(Mochizuki et al., 2018)، به‌طوری‌که می‌توان گفت تا به امروز، یک مدل جامع از تاب‌آوری جامعه محلی که عملکرد تمام اجزای فیزیکی و اجتماعی-اقتصادی را از تأثیر فوری تا مرحله بازیابی در مواجهه با بحران را دربرگیرد، در دسترس نبوده (Koliou et al., 2020) و یا شفاف کردن مفهوم و عملیاتی کردن مکانیسم‌هایی که به افزایش ظرفیت جامعه محلی برای تاب‌آوری منجر می‌شود، نادیده گرفته شده است (Mayer, 2019)، و تا زمانی که درک صحیح و دقیقی از مفهوم وجود نداشته باشد، حرکت به‌سوی عملیاتی کردن آن در بستر واقعی شهر نیز امکان‌پذیر نیست. این خلاء پژوهشی، بر جنبه نوآوری مطالعه پیش‌رو تأکید می‌کند.

در حال حاضر، تعاریف در این زمینه یا بر جنبه‌های خاصی از مفهوم متمرکزند که ممکن است به اعتماد بیش از حد به تاب‌آوری یک جامعه معین منجر شود که تبعاتی در پی دارد (توجه‌ذی‌نفعان را از رسالت اصلی خود منحرف می‌کند (Uscher et al., 2013))، و یا به‌سمت تعریف‌های فراگیر گرایش دارند که معمولاً برای اعمال در سطح محلی بسیار پیچیده‌اند. برخی با پیشنهاد اینکه باید تلاش برای یک تعریف واحد و دقیق از تاب‌آوری جامعه محلی را کنار گذاشت و در عوض، آن را به‌عنوان یک اصطلاح جامع برای طیف وسیعی از مؤلفه‌ها و عناصری که ممکن است برای جامعه‌ای که با یک فاجعه مواجه است یا در حال بهبودی است مهم باشد، در نظر گرفت (Chandra et al., 2011)، معرفی‌ش خصصه‌های اصلی این مفهوم را ضروری می‌دانند. از سویی، از آنجاکه به‌طور کلی، تعریف تاب‌آوری شهری بسته به اینکه چه بازیگران اجتماعی و عاملان، شبکه‌ها و سیستم‌های اجتماعی-اکولوژیکی در حال تعامل هستند، متفاوت است (Uscher et al., 2013)، این در حالی است که محله‌های شهری، ظرفیت و

بین‌المللی سازمان ملل برای کاهش بلایا از طریق کارت امتیاز تاب‌آوری^۲ (۲۰۱۴) و مانند آن، که مورد استقبال جوامع قرار گرفته است، سعی در ارائه مدل مطلوبی از جوامع تاب‌آور داشته‌اند.

اگرچه بررسی کاتر (۲۰۱۰) به‌طور گسترده پنج بعد کلیدی تاب‌آوری جامعه را پوشش می‌دهد، اما تحلیل محدودی از شاخص‌های تاب‌آوری اجتماعی ارائه کرده است. بررسی چهارچوب‌های ارزیابی تاب‌آوری در بعد اجتماعی که توسط شریفی (۲۰۲۳) انجام شد، ساختار اجتماعی، سرمایه اجتماعی، ایمنی و رفاه، برابری و تنوع و فرهنگ محلی را به‌عنوان پنج بعد فرعی در مفهوم تاب‌آوری اجتماعی شناسایی کرد. مرور وی به تجزیه و تحلیل ویژگی‌های هریک از پنج بعد فرعی تاب‌آوری اجتماعی محدود می‌شود و شامل بررسی دقیق شاخص‌ها یا اقدامات نیابتی مورد استفاده برای عملیاتی کردن ویژگی‌های تاب‌آوری اجتماعی پیشنهادی نمی‌شود. پلاتز-فالور و رابینسون (۲۰۱۵) با هدف بررسی ویژگی‌های کلیدی تاب‌آوری جامعه محلی در شفیلد، بریتانیا، تعدادی از عوامل استرس‌زای کلیدی (محرومیت، درآمد و نرخ بیکاری) را با تعدادی از معیارهای تأثیر محله (از جمله میزان جرم و جنایت و رفتار ضداجتماعی) در هریک از صد محله مقایسه کردند و دریافتند که جنبه‌های مختلف بافت اجتماعی و کالبدی محله در توسعه تاب‌آوری آن در برابر عوامل استرس‌زا اثرگذار است. در تورتو، تامپسون و گارتتر (۲۰۱۴) تعداد کمی محله تاب‌آور در شهر شناسایی کردند که فاقد سطوح فقر بالاتر از حد متوسط، خانوارهای تک‌سرپرستی، ساکنان سیاه‌پوست، مهاجران و در رده سنی ۱۵ تا ۲۴ سال بودند. بهادر و همکاران (۲۰۱۰) با نگاهی جامع‌تر به پذیرفتن اهمیت

پتانسیل بسیار بالایی در جهت ارتقای کیفیت‌های شهری و همچنین برآورد نیازهای شهروندان را دارا هستند. این نیازها و توقع‌ها و چگونگی ترفیع آنها به‌ویژه در زمان حساس بحران (داخلی یا بیرونی) به مراتب اهمیت بیشتری می‌یابند. بنابراین، ضرورت پرداختن به این موضوع در جهت هرچه پایدار کردن سکونتگاه‌های انسانی در مقیاس خرد محلی بیش از پیش احساس می‌شود. هدف این مقاله، اعمال تفکر تاب‌آوری در عرصه اجتماعی-فضایی محلات شهری و ارائه مدل محله تاب‌آور از منظر اجتماعی از طریق مروری تحلیلی-توصیفی از ادبیات نظری است، در این راستا، پرسش‌های اصلی بدین شرح می‌شود:

یک تعریف متقن از اجتماع محلی تاب‌آور ناظر بر چه ابعادی است؟ و مضامین، مقوله‌ها و سطوح مدل محله شهری تاب‌آور در عرصه اجتماعی-فضایی آن چیست؟ در راستای پاسخ به این سؤالات، این پژوهش در چهار بخش شامل مروری بر ادبیات موضوع، روش پژوهش، بحث و نتیجه‌گیری ارائه شده است.

مبانی نظری

پژوهشگران به مطالعات تاب‌آوری اجتماعی از زوایای مختلف از جمله مطالعات مفهومی با هدف اطلاع‌رسانی (Cutter et al., 2008)، مطالعات نظری با هدف دستیابی به درک بهتر از تاب‌آوری (Obrist et al., 2010)، مطالعات روش‌شناختی با هدف ارائه ابزاری برای اندازه‌گیری تاب‌آوری (Cutter et al., 2010) و مطالعات تجربی که سعی در شناسایی عوامل مرتبط با پاسخ یا بازبانی سیستم‌های اجتماعی در زمان تجربه مخاطرات دارند (Odiase et al., 2021) نزدیک شده‌اند. علاوه بر آن ابتکارات جهانی مانند «سند ۱۰۰ شهر تاب‌آور بنیاد راکفلر^۱» (۲۰۱۶) و «استراتژی

2. United Nations International Strategy for Disaster Reduction Resilience Scorecard (UNIDSR 2014)

1. Rockefeller Foundation 100 Resilient Cities (100RC)

ارزش‌ها و ساختارهای اجتماعی در ارتقای تاب‌آوری پرداخته‌اند؛ زیرا ارتباط بین افراد می‌تواند تأثیر مثبتی بر همکاری در یک جامعه داشته باشد که به دسترسی عادلانه‌تر به منابع طبیعی و تاب‌آوری بالاتر منجر شود. مشارکت جامعه و تخصیص دانش محلی، سطح بالایی از تنوع در گروه‌هایی که عملکردهای متفاوتی را در یک اکوسیستم انجام می‌دهند، در دسترس بودن فرصت‌های اقتصادی و درجه بالایی از برابری اجتماعی و اقتصادی در سیستم‌های اجتماعی از مؤلفه‌های معرفی شده توسط آن است. مایر (۲۰۱۹) سه روند را در ادبیات مربوط به تاب‌آوری جامعه محلی تشخیص داده است؛ پیشرفت در اندازه‌گیری تاب‌آوری و مکانیسم‌های مرتبط با آن با استفاده از داده‌های اولیه و ثانویه، سرمایه اجتماعی همچنان یک مکانیسم مرکزی است که از طریق آن تاب‌آوری را افزایش می‌دهد و برنامه‌ها در سرتاسر جهان در حال پیشبرد عملکرد بهبود تاب‌آوری از طریق مداخله‌های اجتماعی برای ارتقای ظرفیت‌های سازگاری هستند.

مدل چهارعاملی تاب‌آوری جامعه پافرهم و همکاران (۲۰۱۵) با چهار حوزه: الف) ارتباط و مراقبت (شامل مشارکت، ارزش‌های مشترک، حمایت و پرورش، برابری، عدالت، امید و تنوع)؛ ب) منابع (شامل منابع طبیعی، فیزیکی، اطلاعاتی، انسانی، اجتماعی و مالی)؛ ج) پتانسیل دگرگونی (برگرفته از توانایی جوامع در قالب‌بندی تجربه‌های جمعی، جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌های مربوطه، ارزیابی عملکرد جامعه، و ایجاد مهارت‌ها) و د) مدیریت بلایا (توجه به پیشگیری و کاهش، آمادگی، واکنش و بازیابی) با توجه به اهمیت اطلاعات و ارتباطات در تاب‌آوری جامعه بیان شده است. مدل وانگ و همکاران (۲۰۱۸) که ویژگی‌های جوامع تاب‌آور را از سه جنبه کلی شامل

الگوهای فضایی، مؤلفه‌های محیطی، خدمات و مدیریت جوامع شهری معرفی می‌کنند، نمونه‌ای دیگر از مدل جامعه تاب‌آور است. آنها مدل اجتماع تاب‌آور را براساس اهداف کلیدی آن چنین تعریف کردند؛ محیط فیزیکی^۱ در لایه اساسی مدل اجتماع تاب‌آور قرار دارد که شامل دو بعد عملکردی است: اول؛ الگوی فضایی معابر، ساختمان‌های مسکونی، محدوده‌های فعالیت و محوطه‌سازی‌ها و دوم؛ زیرساخت زندگی و تفریح، خدمات عمومی شهرداری، شبکه شهرداری، اطلاعات و ارتباطات. این دو بعد به‌مثابه پشتیبانی و حمایت کالبدی از کل اجتماع تاب‌آور و ضمانت سخت‌افزاری برای مقابله با انواع خطرات طبیعی و انسانی است. علاوه بر آن، خدمات عمومی در لایه مرکزی و اصلی مدل تاب‌آوری اجتماع قرار دارد، این بعد شامل خدمات عمومی است که به کلیه ساکنان، توزیع اطلاعات، آموزش و پرورش، فرهنگ، سرگرمی، مراقبت‌های پزشکی، مشاوره روان‌شناسی و سایر خدمات را ارائه می‌دهد. به عقیده وانگ، این تجسم فرهنگ محلی و روح اجتماعی کل جامعه است که راهی برای بهبود واکنش در برابر ریسک و بهبود ارتقای پس از فاجعه است. سیستم مدیریت نیز در لایه فوقانی مدل اجتماع تاب‌آور قرار دارد، این بعد متشکل از دولت محلی، املاک، کمیته‌های ساکنان، سازمان‌های خودگردان و ساکنان جامعه است که با یکدیگر همکاری می‌کنند و هرکدام وظایف خود را انجام می‌دهند. همچنین، بعد مدیریت، عامل رفتار و سازوکار تصمیم‌گیری اجتماع تاب‌آور برای مقابله با خطرات و بلایاست.

یافته‌های حاصل از مرور تعاریف ارائه شده در مطالعات مختلف نشان می‌دهد که تاب‌آوری اجتماع محلی

1. Physical Environment

جدول شماره (۱): تعریف‌های منتخب ارائه‌شده از تاب‌آوری اجتماعات محلی

پژوهشگران	سال	توصیف
Coles & Buckle	۲۰۰۴	بهبودی مؤثر تنها زمانی حاصل می‌شود که جامعه آسیب‌دیده به‌طور کامل در فرآیند بهبود مشارکت داشته باشد و در جایی که ظرفیت، مهارت‌ها و دانش لازم را داشته باشد تا مشارکت خود را معنادار کند، ظرفیت‌ها، مهارت‌ها و دانش جامعه به او امکان مشارکت کامل را می‌دهد.
بنیاد راکفلر	۲۰۰۹	رویکرد تاب‌آوری خاطر نشان می‌کند که حکومت، ساختارها و فرآیندهایی که توسط آن جوامع قدرت را به اشتراک می‌گذارند، اقدامات فردی و جمعی را شکل می‌دهد و می‌تواند به‌طور رسمی نهادینه شود. بنابراین، نیاز به نهادهای چندمرکزی و چندلایه برای بهبود تناسب بین دانش، عمل و زمینه‌ای وجود دارد که در آن جوامع می‌توانند در مقیاس‌های مناسب‌تر به‌طور سازگارانه‌تر واکنش نشان دهند.
Kennedy et al.	۲۰۱۳	کاهش فاجعه به‌عنوان اقدامات انجام‌شده توسط یک جامعه برای از بین بردن یا به حداقل رساندن تأثیر یک فاجعه تعریف می‌شود. تاب‌آوری جامعه تحت تأثیر یک موقعیت فاجعه‌بار ممکن است در تفاوت بین یک پاسخ با یک حس مانند امید، غرور جامعه، تدبیر، یأس، ناامیدی و سرزنش سنجیده شود. ارزیابی آسیب‌پذیری‌های جامعه، توسعه زیرساخت‌های انعطاف‌پذیر، ایجاد یادداشت‌های تفاهم و برنامه‌ریزی برای پاسخگویی پایدار به کاهش یک رویداد منجر می‌شود.
.Stratta et al	۲۰۱۵	ما تاب‌آوری را به‌عنوان یک فرآیند محافظتی با ظرفیت جهت‌دهی و هدایت توانایی‌های مقابله‌ای به‌سمت یک نتیجه موفقیت‌آمیز در جمعیتی که در معرض بلایای طبیعی قرار دارند، فرض می‌کنیم.
Pfefferbaum et al	۲۰۱۵	تاب‌آوری را به‌عنوان یک ویژگی مانند توانایی، ظرفیت، فرآیند و یا یک نتیجه مرتبط با سازگاری موفقیت‌آمیز و بهبودی از ناملايمات تعریف کردند که بسته به زمینه متفاوت است.
Ostadtaghizadeh et al	۲۰۱۵	در بررسی اخیر بر روی مدل‌های ارزیابی و ابزارهای تاب‌آوری جامعه در برابر بلایا، تعریفی از تاب‌آوری جامعه ارائه کردند که اکنون توسط استراتژی بین‌المللی سازمان ملل برای کاهش بلایا استفاده می‌شود: توانایی یک سیستم یا جامعه در معرض خطر است، که مقاومت، جذب، سازگاری و بازیابی از اثرات یک خطر به‌موقع و کارآمد از طریق حفظ و بازسازی ساختارها و عملکردهای اساسی آن را در دستور کار دارد.
.Wang et al	۲۰۱۸	تاب‌آوری واحد همسایگی را می‌توان به‌عنوان ثبات یک سیستم اقتصادی-اجتماعی برای حفظ وضعیت خود در هنگام شوک‌ها یا توانایی بازگشت آن برای بازیابی اجتماعی و اقتصادی، پس از ضربه‌های خارجی توسط مداخله در منابع از طریق دولت و نهادهای اجتماعی دانست.
Spialek & Houston	۲۰۱۹	تاب‌آوری جامعه از دو مؤلفه فیزیکی و ادراکی تشکیل شده است. برای انجام اقداماتی برای ایجاد تاب‌آوری، ساکنان محلی و سازمان‌های اجتماعی باید نقاط قوت و ضعف جامعه خود را ارزیابی کنند تا ظرفیت‌های انطباقی را حفظ کنند، مشکلات را تشخیص دهند و مداخله‌ها را پیشنهاد کنند.
Mayer	۲۰۱۹	تاب‌آوری جامعه محلی در برابر بلایا به‌عنوان یک الگوی راهنما در جهت کاهش خطر بلایا و امکان بازیابی از طریق سرمایه‌گذاری در ظرفیت‌های محلی برای انطباق با یک محیط متغیر و نامطمئن، نویدبخش است. سرمایه اجتماعی همچنان یک مکانیسم مرکزی است که از طریق آن تأثیر بلایا کاهش و بازیابی افزایش می‌یابد.
Clark-Ginsberg et al.	۲۰۲۰	تاب‌آوری جامعه از طریق توانایی مقاومت در برابر شوک‌ها و استرس‌ها با حفظ عملکردهای اصلی، سازگاری، شوک‌فایی و شکل‌گیری توصیف می‌شود که باعث می‌شود جمعیت و سیستم‌ها بتوانند شوک‌ها را قبل از بحران از طریق مجموعه‌ای از روش‌ها بهتر مدیریت کنند.
Ellis et al.	۲۰۲۲	مدل تاب‌آوری جامعه محلی، چهارچوب پویایی را برای تعریف و اندازه‌گیری شاخص‌های کلیدی تولید‌شده از طریق تجربه جوامع برای اندازه‌گیری پیشرفت به‌سمت برابری با شناسایی و خنثی کردن خروجی‌های خاص نژادپرستی ساختاری فراهم می‌کند.
Wardekker et al.	۲۰۲۳	تاب‌آوری اجتماعات محلی در مواجهه با بلایا، با مؤلفه‌های میراث فرهنگی به‌واسطه ایجاد تنوع در معیشت، کمک به ایجاد ارتباطات اجتماعی و گنجاندن دانش و آگاهی محلی ارتباط مستقیم دارد.
Irasanti et al.	۲۰۲۳	مدل تاب‌آوری اجتماعات محلی در برابر بحران‌ها باید الزامات فرهنگی و محلی خاص را در برگیرد، به این معنی که تجربه‌های جمعی را قالب‌بندی کند و فرد را از تعلق به گروهی قدرتمند مطمئن و مشارکت فعال را به‌صورت حمایت‌های مادی، معنوی و اجتماعی نمایان سازد.
Milenković et al.	۲۰۲۴	تاب‌آوری جوامع محلی متأثر از روستایی و شهری بودن، تحت تأثیر فرآیندهای اجتماعی، اقتصادی و اکولوژیکی همچنین زیرساخت‌ها، ظرفیت‌های تحلیل ریسک و توسعه نهادهای مدنی است.

تقریباً یک مفهوم بی‌شکل است که توسط گروه‌های مختلف پژوهشی به‌طور متفاوتی درک می‌شود و هیچ مدرکی دال بر یک تعریف مشترک و مورد توافق از این مفهوم وجود ندارد (جدول شماره ۱). باوجود این، به نظر می‌رسد سه دسته تعریف کلی یافت شد: ۱) تعاریف معطوف به «فرآیند» (یعنی فرآیند مداوم تغییر و انطباق (Obirst et al., 2010)); ۲) تعاریف معطوف به «عدم اثر نامطلوب» (توانایی حفظ عملکرد پایدار) و ۳) تعاریف معطوف به «محدوده و ویژگی‌ها» (یعنی مجموعه وسیعی از توانایی‌های مرتبط با پاسخ). این تلاش‌ها در مفهوم‌سازی، لزوماً با یکدیگر رقابتی نیستند، بلکه حوزه تحقیق و توسعه رو به رشدی را نشان می‌دهند (Clark-Ginsberg et al., 2020). مطالعات جدیدتر تمایل به پذیرش نوع اول از تعریف را داشتند. با این حال، با وجود تفاوت در مفهوم و کاربرد، عناصر درک‌شده‌ای وجود دارد که به‌طور گسترده به‌عنوان مؤلفه مهم برای یک جامعه تاب‌آور پیشنهاد شده‌اند. تمرکز بر این عناصر ممکن است سازنده‌تر از تلاش برای مطالعه تاب‌آوری جامعه به‌عنوان یک مفهوم نوپدید باشد. برآیند تعاریف فوق را می‌توان چنین بیان کرد: «با درک تاب‌آوری به‌عنوان یک فرآیند، تاب‌آوری اجتماعات محلی را می‌توان چهارچوبی یکپارچه شامل تعاملات بین عوامل توانمندکننده (شهروندان، نهادها، توجه همگانی و حمایت دولت) و ظرفیت‌ها (مانند مقابله، سازگاری و ارائه راهکار) که در سطوح مختلفی جاری است، معرفی کرد. در واقع تاب‌آوری اجتماعات محلی توانایی جامعه برای مقاومت در برابر بحران‌ها یا اختلالات تعریف می‌شود که بر متغیرهای مربوط به رهبری، کارایی جمعی، دلبستگی به مکان، آمادگی، یادگیری و اعتماد اجتماعی تأکید می‌کند. در پرتو تاب‌آوری، اجتماع محلی به‌عنوان یک کل باید به‌طور

مؤثر با نام‌لایمات کنار بیاید و از آن درس بگیرد.»

روش‌شناسی

در راستای نیل به هدف اصلی پژوهش، روش‌شناسی در دو گام اصلی دنبال می‌شود؛ مرور نظام‌مند مطالعات انجام‌شده به‌عنوان گام اول، جهت تحلیل توصیفی ویژگی‌های عمومی این مطالعات، شامل روند انتشار و توزیع زمانی و جغرافیایی و استخراج منابع اصلی جهت انجام تحلیل محتوای کیفی به‌عنوان گام دوم.

گام اول: برای مرور نظام‌مند مطالعات انجام‌شده از روش پریسما^۱ به‌دلیل روشن بودن مراحل و بررسی دقیق‌تر، همان‌طور که در شکل شماره ۱) نشان داده شده است، استفاده شد. پریسما روشی تثبیت‌شده برای هدایت مرور نظام‌مند ادبیات آکادمیک است که مشتمل بر چهار مرحله است (Page et al., 2021). پس از تعیین پایگاه‌های استنادی WoS و Scopus (به‌دلیل جامعیت داده‌های این پایگاه‌ها و سهولت دسترسی به آنها برای کاربر ایرانی)، در مرحله اول (شناسایی) کلمات کلیدی در سه دسته (Social or Societal or Resilience or Vulnerability)، (Communal) و (Neighborhood or Community) و دیگر معادلات نوشتاری آنها در جست‌وجو برای شناسایی تمام مقالات پژوهشی و کتاب‌ها استفاده شد. پس از اعمال فیلتر موضوعی و خارج کردن موضوعات غیر مرتبط، محدود کردن به زبان انگلیسی و بازه ۱۹۹۳ تا ۲۰۲۴، تعداد ۷۰۴ سند شناسایی شد. در مرحله دوم (غربالگری)، علاوه‌بر آنکه از محدودکننده‌های جست‌وجو در نشریات مرتبط با بلایا مانند علوم اجتماعی و مطالعات چندرشته‌ای استفاده شد و سایر نشریات حذف شدند، اسنادی که در مرحله انتشار کامل بودند نیز شناسایی شدند. در نتیجه ۳۱۹ سند در این مرحله انتخاب

1. PRISMA

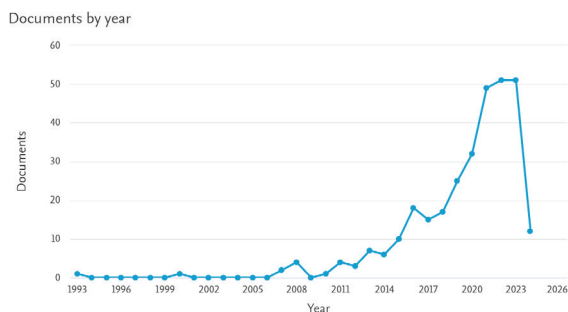

شکل شماره (۱): فرایند مرور نظام‌مند پژوهش با استفاده از روش پرسیما

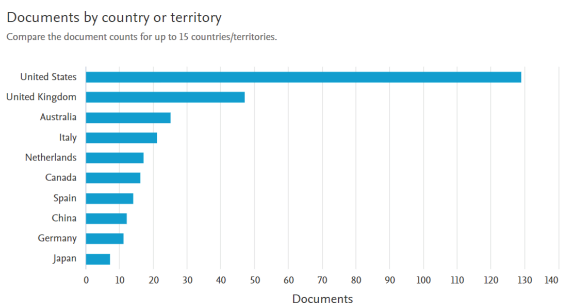
تفاوت‌های بین بخش‌های متن تأکید می‌کند، در نتیجه فرصت‌هایی را برای تحلیل محتوای آشکار و نهفته ارائه می‌دهد (Graneheim et al., 2017). تحلیل محتوای اسناد نهایی و کدگذاری داده‌ها براساس مضامین انجام شده است و نگارندگان با تفسیر متن به تلخیص و فهم داده‌های متنی موجود پرداخته‌اند. این تحلیل در چهار مرحله شامل: الف) تلخیص؛ فرآیند کوتاه کردن متن در عین حفظ معنای اصلی؛ ب) کدگذاری: عنوان یا برجستگی که توضیح می‌دهد که این واحد معنای فشرده خاص در مورد چیست؛ ج) طبقه‌بندی: سازمان‌دهی کدها براساس شباهت‌ها یا تفاوت‌های محتوای متن به گروه‌های کوچک‌تری از زیرمجموعه‌های مرتبط و د) کشف مضامین: به‌عنوان بیان‌کننده معنای زیربنایی و محتوای پنهان، که در دو یا چند دسته یافت می‌شود، انجام می‌گردد (Erlingsson & Brysiewicz, 2017).

شد. در مرحله سوم (بررسی صلاحیت) عنوان اسناد غیرمرتبط حذف و در نهایت ۸۸ سند برای بررسی دقیق چکیده‌ها انتخاب شد. در مرحله چهارم (مرحله ورود)، براساس بررسی چکیده مقالات ۳۱ سند انتخاب نهایی شد. پس از آن، با استفاده از تکنیک گلوله برفی، چهار مقاله هم‌ارجاع نیز اضافه شد. بر این اساس، در مجموع ۳۵ سند برای تجزیه و تحلیل دقیق انتخاب شدند (شکل شماره (۱)). تحلیل‌های توصیفی مجموعه اسناد، در قالب نمودارهای (۱-۴) آمده است.

گام دوم: در پاسخ به سؤال اصلی پژوهش و در چهارچوب پارادایم تفسیرگرایی، از روش تحلیل محتوای کیفی هدایت‌شده با رویکرد استقرایی استفاده شده است. روش تحلیل محتوا بر پایه فرآیندی مبتنی بر ارزش است که با واقعیت‌های چندگانه و توسعه ادراکات چندوجهی از پدیده‌ها مشخص می‌شود. این روش برای تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی است که بر زمینه تمرکز و بر تنوع اجزا و عناصر، تشبیهات درون و

نمودار شماره (۱): پراکنش زمانی مطالعات حوزه تاب‌آوری اجتماعات محلی

نمودار شماره (۲): پراکنش جغرافیایی مطالعات حوزه تاب‌آوری اجتماعات محلی

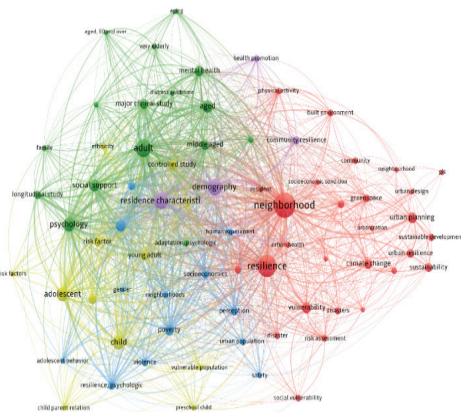
بحث

- تحلیل‌های توصیفی: در این بخش ابتدا به بررسی تحلیل توصیفی کلیه مطالعات انجام‌شده در حوزه تاب‌آوری اجتماعات محلی پرداخته می‌شود. همان‌طور که نمودار پراکنش زمانی مطالعات نشان می‌دهد، از ابتدا تا سال ۲۰۱۵ که نظریات تاب‌آوری به‌طور جدی‌تری مطرح شد، روند نسبتاً ثابتی داشته است. پس از آن این روند افزایشی، سرعت بالایی می‌گیرد و در بازه سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۲ به نقطه اوج خود می‌رسد. این دوره هم‌زمان است با شروع همه‌گیری کووید-۱۹ در سراسر جهان و از سرگیری ایده‌های مدیریت محلی و برنامه‌ریزی خرد مقیاس، محلات خودکفا و

اجتماعات تاب‌آور که برگرفته از اقتضانات زمانی آن دوره بود، موجب روند صعودی این دسته از مطالعات شد (نمودار شماره (۱)). هرچند اطلاعات دقیقی از نحوه ترسیم نمودار پراکنش جغرافیایی مطالعات وجود ندارد، اگر فرض بر این باشد که منظور مکان مورد مطالعه در پژوهش و نه محل کار/تحصیل نگارندگان باشد، این نمودار گویای این مطلب است که چنانچه تمایل به انجام پژوهش در زمینه تاب‌آوری اجتماعات محلی در کلیه کشورها هم‌سطح در نظر گرفته شود، از آنجاکه عموم تحلیل‌های ابعاد مختلف تاب‌آوری به دسترسی به کلان‌داده‌ها نیاز دارند، کشور آمریکا در رتبه نخست و پس از آن انگلستان و استرالیا قرار دارند

نمودار شماره (۳): پراکنش موضوعی مطالعات حوزه تاب‌آوری اجتماعات محلی

نمودار شماره (۴): پراکنش انواع مطالعات حوزه تاب‌آوری اجتماعات محلی از منظر روش‌شناسی

حوزه‌های مرتبط با علوم اجتماعی، علوم رفتاری، جمعیت (ساکنان و پژوهشگران)، اطلاعات حاصل از این نمودار چندان محل بحث ندارد. نمودار شماره (۳) بیانگر آن است که بیشترین تعداد اسناد در حوزه مطالعات محیطی قرار دارند، پس از آن دسته علوم محیطی، مطالعات شهری، مطالعات مهندسی، تکنولوژی سبز، جغرافیا، برنامه‌ریزی شهری-منطقه‌ای، مهندسی عمران، حوزه سلامت و در انتها حوزه بوم‌شناسی، بیشترین سهم اسناد را به خود اختصاص می‌دهند، که همان‌طور که مشخص است، (نمودار شماره ۲)).

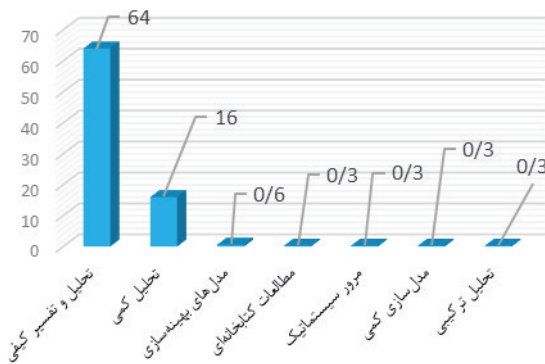
گفتنی است که به دلیل عدم اعمال جمعیت (ساکنان و پژوهشگران)، اطلاعات حاصل از این نمودار چندان محل بحث ندارد.

نمودار شماره (۳) بیانگر آن است که بیشترین تعداد اسناد در حوزه مطالعات محیطی قرار دارند، پس از آن دسته علوم محیطی، مطالعات شهری، مطالعات مهندسی، تکنولوژی سبز، جغرافیا، برنامه‌ریزی شهری-منطقه‌ای، مهندسی عمران، حوزه سلامت و در انتها حوزه بوم‌شناسی، بیشترین سهم اسناد را به خود اختصاص می‌دهند، که همان‌طور که مشخص است،

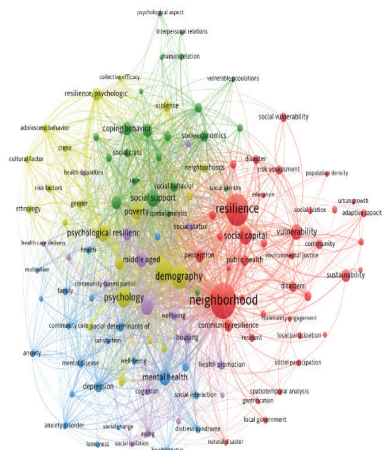
حوزه‌های مرتبط با علوم اجتماعی، علوم رفتاری، جامعه‌شناسی شهری و منطقه‌ای در این دسته‌بندی جایگاهی ندارند. در تکمیل این مباحث، از منظر پراکنش روش‌شناسی می‌توان چنین جمع‌بندی کرد که به ترتیب تحلیل و تفسیر کیفی (۶۴ درصد) و تحلیل کمی (۱۶ درصد) دارای بیشترین سهم و مدل‌های بهینه‌سازی (۶/۰ درصد) و مطالعات کتابخانه‌ای، مرور سیستماتیک، مدل‌سازی کمی و تحلیل ترکیبی (۳/۰ درصد) دارای کمترین سهم هستند.

همان‌طور که در توضیح نمودار (۱) بیان کردیم،

حوزه‌های مرتبط با علوم اجتماعی، علوم رفتاری، جمعیت (ساکنان و پژوهشگران)، اطلاعات حاصل از این نمودار چندان محل بحث ندارد. نمودار شماره (۳) بیانگر آن است که بیشترین تعداد اسناد در حوزه مطالعات محیطی قرار دارند، پس از آن دسته علوم محیطی، مطالعات شهری، مطالعات مهندسی، تکنولوژی سبز، جغرافیا، برنامه‌ریزی شهری-منطقه‌ای، مهندسی عمران، حوزه سلامت و در انتها حوزه بوم‌شناسی، بیشترین سهم اسناد را به خود اختصاص می‌دهند، که همان‌طور که مشخص است،

نمودار شماره (۵): نمودار ابری- شبکه‌ای کلیدواژه‌های به‌کاررفته در مطالعات در بازه زمانی ۱۹۹۳-۲۰۱۵

نمودار شماره (۶): نمودار ابری- شبکه‌ای کلیدواژه‌های به‌کاررفته در مطالعات در بازه زمانی ۲۰۱۶-۲۰۲۴

تعدد واژگان کلیدی مورد استفاده رشد چشمگیری داشته است و عموماً از حوزه‌های کلی و عمومی مانند افراد، بزرگسالان، والدین، زیرساخت‌ها، فضای سبز و مانند آن، به سمت ریزحوزه‌های تخصصی‌تر مانند روان‌شناسی محیطی، فقر فضایی، قشر آسیب‌پذیر، مباحث نژادی و اقلیتی و جنسیتی، حکمرانی محلی، ادراک محیطی، اختلالات روانی، بهزیستی، رفتار مواجهه، خشونت محیطی و.. حرکت کرده است

از آنجاکه به نظر می‌رسد روند بررسی مطالعات این حوزه کاملاً یکنواخت نیست، در جست‌وجوی دو مرحله‌ای که انجام شد، دو خروجی مختلف (بازه زمانی ۱۹۹۳-۲۰۱۵ و ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۴) از اسناد گرفته شد، که پس از بارگذاری در نرم‌افزار VOSviewer، نمودار ابری- شبکه‌ای کلیدواژه‌های به‌کاررفته به تفکیک دو دوره زمانی ترسیم شد. همان‌طور که مشخص است، علاوه بر تعدد رابط‌ها در نمودار دوره دوم یا متاخر،

(نمودار شماره ۵ و ۶).

است موقعیت این اجزا را در سیستم تغییر دهد، اما تا زمانی که روابط بین این اجزا مشابه باقی بماند، بقای سیستم ادامه خواهد داشت (Holling, 1996). این تعبیر هولینگ از تداوم روابط سیستم بعدها به معیاری برای تاب‌آوری سیستم‌های اجتماعی تبدیل می‌شود. براساس مجموعه مطالعات مرور شده، زمانی که اعضای جامعه به خوبی به یکدیگر متصل می‌شوند و یک کل منسجم را تشکیل می‌دهند، تأثیراتی مثبت بر جامعه محلی و اعضای آن در طول بحران رخ می‌دهد. ارتباط یک جامعه، که «شبکه اجتماعی» نیز نامیده می‌شود، با پیوندهای درهم‌تنیده درون یک جامعه تعریف می‌شود. ایجاد پیوندها بین اعضای جامعه براساس روابط اجتماعی (Pfefferbaum et al., 2015) و یا ارتباطات برون‌مرزی بین جوامع نمونه‌هایی از این ارتباط هستند. انسجام یک جامعه براساس ماهیت این پیوندهاست که معمولاً به عنوان پیوندهای ضعیف یا قوی توصیف می‌شود. عوامل متعددی که قدرت اعضا و نهادها را تعیین می‌کنند، از جمله اعتماد اجتماعی و عدالت و برابری با افزایش تاب‌آوری اجتماع محلی مرتبط است. درخصوص عمق و گستره اتصال شبکه‌ها و انسجام آنها نیز به کرات به عنوان جنبه‌های مهم سرمایه اجتماعی بحث شده است (Cox & Hamlen, 2015).

مقاله کارآمدی و توانمندسازی جمعی:

آنچه جامعه در مورد فرآیندهای خود برای تحمل و واکنش به یک فاجعه از آن آگاه است، در تلاش‌های امدادی بسیار مهم است، به ویژه اگر جامعه تنها به منابع در دسترس خود وابسته باشد. کارآمدی و توانمندسازی جمعی به عنوان باور مشترک جامعه در مورد توانایی آن برای غلبه بر مشکلات احتمالی ناشی از یک فاجعه، برای مثال از طریق اتکای به خود، تعریف می‌شود.

- **تحلیل محتوایی:** تحلیل محتوای اسناد نهایی با تلخیص متون و کدگذاری با حفظ مشخصات پژوهشگران، شروع شده است، سپس طبقه‌بندی و سازمان‌دهی کدها (در قالب مقوله‌ها) براساس دفعات تکرار، شباهت‌ها یا تفاوت‌های محتوای متن به گروه‌های کوچک‌تری از زیرمجموعه‌های مرتبط با یکدیگر انجام شده و در نهایت، مضامین این پژوهش‌ها به عنوان مدل اجتماع تاب‌آور تبیین می‌شود. در ادامه به معرفی مضامین و مقوله‌های مربوط به هر یک می‌پردازیم.

الف) مضمون اول؛ ظرفیت بسیج‌شوندگی:

این مضمون که به عنوان مهم‌ترین خصلت هر اجتماع محلی قلمداد می‌شود، ناشی از مجموعه‌ای از بارزمنندی‌های فضایی، اجتماعی و فرهنگی است که افراد متعلق به یک گروه را در جهت پاسخگویی به هر اختلال یا چالشی گرد هم می‌آورد. روح اجتماع‌پذیری که در کلیه افراد محله وجود دارد، همچون یک آهنربای قدرتمند، براده‌های آهن را به خود مجذوب می‌کند تا اقدامات لازم را در کوتاه‌ترین زمان ممکن و با بالاترین حد از هماهنگی پیش‌بینی کنند. قدرت بسیج‌شوندگی مقوله‌های چهارگانه (۱) شبکه‌ها و روابط اجتماعی؛ (۲) کارآمدی و توانمندسازی جمعی؛ (۳) مشارکت و حمایت عمومی و (۴) حکمرانی و رهبری را در برمی‌گیرد.

مقاله شبکه‌ها و روابط اجتماعی:

هولینگ به جای حالت‌های پایداری که باید پس از یک اختلال به آن بازگردند، استدلال می‌کند که مجموعه‌ای از روابط بین تعدادی از عناصر مختلف سیستم، هرکدام حول تعادل‌های فردی سازمان‌دهی شده‌اند. یک چالش یا اختلال ممکن

به کار گرفتن ظرفیت‌های موجود در اجتماعات محلی مزایایی از جمله توانمندسازی افراد و گروه‌ها در اجتماعات محلی مشخص، توسعه مهارت‌ها، دانش و اطمینان و افزایش پیوندهای اجتماعی و بسیج منابع جهت نیازهای اجتماعات محلی را به دنبال دارد (Stratta et al., 2015). چاندررا و همکارانش اهمیت توانمندسازی را از طریق آمادگی فردی و اجتماعی، مسئولیت مدنی، پاسخ‌های مؤثر کنشگران و اتکای به جامعه مطرح کردند (Chandra et al., 2011). حوزه دیگری از تفکر در مورد اهمیت توانمندسازی جمعی نه به ساختار آنها، بلکه به ماهیت نقش‌های محوله‌ای که افراد می‌توانند در جهت افزایش تاب‌آوری ایفا کنند، مربوط می‌شود. رویکرد کارآمدی بر اهمیت افراد، گروه‌ها و نهادهایی تأکید می‌کند که می‌توانند یادگیری به روش‌های ایمن، نظارت بر نتایج و کسب دانش جدید را تأمین کنند (Carpenter, 2013).

مقوله مشارکت و حمایت عمومی:

مشارکت محلی احساس کنترل را در بین ساکنان ایجاد می‌کند و احساس آسیب‌پذیری را در برابر بلایا کاهش می‌دهد. تعهدات اجتماعی ساکنان محله به خروجی‌های اجتماع محور مانند مشارکت‌های مدنی، روابط غیررسمی و حل مسائل و معضلات محله یاری می‌رساند. داشتن مشارکت و نمایندگی محلی در برنامه‌ریزی استراتژیک، واکنش حین و پس از فاجعه و بازیابی توسط چندین پژوهشگر بیان شده است. علاوه بر این، مشارکت عمومی ممکن است شامل داشتن رهبران محلی باشد که منحصر به فرد بودن و آرمان‌های یک جامعه خرد مقیاس را درک و آن را راهبری می‌کنند. احساس توانمندسازی جامعه خروجی دیگری از رهبری است (Chandra et al., 2011; Norris et al., 2008).

مقوله حکمرانی و رهبری:

احساس تعلق خاطر، ارتباط با نهادهای اجتماعی مافوق (Erving & Hills, 2021; Lenzi et al., 2013) و تمایل به رهبری و رهبرپذیری را در افراد ساکن در اجتماعات محلی ایجاد می‌کند. حکمرانی و رهبری نحوه مدیریت جوامع را با بحران‌ها شکل می‌دهد. دو عنصر فرعی در حکومت و رهبری قابل شناسایی است: زیرساخت‌ها و خدمات و همچنین مشارکت و حمایت عمومی. برای زیرساخت‌ها و خدمات یک جامعه، اثربخشی، کارایی و قابلیت پاسخگویی سریع، به عنوان عوامل مهم ذکر شده‌اند. گفته می‌شود که زیرساخت‌ها باید ظرفیت مقابله با فاجعه و ارائه پاسخ‌های مطلوب را در بحبوحه بحران داشته باشند. مثلاً، زیرساخت باید به فرآیندهایی برای رسیدگی به اطلاعات دریافتی در مورد یک فاجعه و ارسال دستورالعمل‌ها و اجرای پاسخ در طول و پس از فاجعه مجهز باشد (Pfefferbaum et al., 2015).

ب) مضمون دوم؛ ظرفیت معنویت‌گرایی:

وجود جریان‌های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی در شالوده اجتماعات محلی، موجب گردیدن عموم افراد به این جریان‌ها می‌شود و از آنجاکه بارزۀ این جریان‌ها، همگرایی همه‌جانبه میان اعضای جامعه است، شاهد نوعی نگرش معناگرا در مواجهه با بحران‌ها هستیم. این نگرش که قصدمندانه و خردگرایانه تلقی می‌شود، هم‌پیوندی ملموسی با اخلاق، معرفت، تعارض‌ها، جست‌وجوی حقیقت در جمع خلق‌شده و مفاهیمی از این دست دارد (جابرین و همکاران، ۱۳۹۶) که در مواقع بحرانی نیز بروز می‌یابد. (۱) ارزش‌ها و ساختارهای اجتماعی؛ (۲) چشم‌انداز ذهنی و (۳) تنوع اجتماعی، عناصر این مضمون هستند.

مقوله ارزش‌ها و ساختارهای اجتماعی:

پس از یک فاجعه، عدم اطمینان یک احساس رایج در میان جمعیت آسیب‌دیده است؛ این عدم قطعیت خود را به روش‌های مختلف نشان می‌دهد. از اضطراب در مورد آینده گرفته تا نگرانی در مورد تأثیرات بلندمدت بر جامعه، عدم اطمینان به مرزهای فردی و گروهی نیز می‌رسد. جست‌وجوی معنا و کیفیت معنای مرتبط با فاجعه نیز بر دیدگاه جامعه تأثیر می‌گذارد. بنابراین، چشم‌انداز ذهنی یک جامعه در شکل دادن به تمایل و توانایی اعضای جامعه برای ادامه زندگی در مواجهه با عدم قطعیت اهمیت دارد. مثلاً، امیدواری و انتظار بهبود اوضاع، به افراد کمک می‌کند تا با عدم اطمینان ناشی از یک فاجعه کنار بیایند. گانور و بن لای (۲۰۰۳) امید را به‌عنوان چشم‌اندازی از جامعه توصیف کردند که آینده‌ای بهتر را پس از یک فاجعه به تصویر می‌کشد. علاوه بر امید، سازگاری را می‌توان به‌عنوان توانایی و تمایل به تغییر پس از یک فاجعه تعریف کرد (Ganor & Ben-Lavy, 2003). بسیاری از پژوهشگران جنبه‌های مختلف سازگاری را که ریشه در امیدواری دارد به‌عنوان یک جنبه ذاتی تاب‌آوری ذکر کردند (Stratta et al., 2015).

مقوله تنوع اجتماعی:

مهم‌ترین ویژگی سیستم‌های تاب‌آور، تنوع اجتماعی است. به نظر می‌رسد که تنوع بالا در محدوده گروه‌های عملکردی در یک سیستم به میزان زیادی به تاب‌آوری سیستم‌ها یاری می‌رساند (Holling, 1996; Carpenter, 2013). رویکرد چهار مؤلفه تاب‌آوری بر اهمیت پرورش تنوع زیست‌محیطی تأکید می‌کند، اما همچنین بر نیاز به طیف وسیعی از فرصت‌های اقتصادی موجود، تنوع مشارکت‌ها، و اهمیت آوردن حوزه‌های انتخابی مازاد به عرصه سیاست‌گذاری تأکید می‌کند (Berkes & Ross, 2012). گفته می‌شود

ارزش‌ها و ساختارهای اجتماعی نقش مهمی در ایجاد تاب‌آوری دارند. رویکرد پنج سرمایه اجتماعی یا هنجارها و شبکه‌های اعتماد را به‌عنوان یکی از پنج عنصر مهم مورد نیاز برای ایجاد سیستم‌های تاب‌آور می‌داند (Mayunga, 2007). در اینجا، استدلال می‌شود که نهادهای قوی جامعه مدنی می‌توانند همکاری و هماهنگی را در یک جامعه تقویت کنند که به‌نوبه خود به اعتماد و احترام بیشتر در بین اعضای آن منجر می‌شود. این خود می‌تواند به دسترسی عادلانه‌تر به منابع و تاب‌آوری هرچه بیشتر منجر شود. استروم (۲۰۰۹) درخصوص توانایی کاربران سیستم در سازماندهی برای مدیریت بهتر اکوسیستم بحث و استدلال می‌کند که درجه بالایی از اعتماد و استانداردهای اخلاقی مشترک دستیابی به توافق‌ها را آسان‌تر می‌کند و نیاز به نظارت دقیق استفاده از منابع توسط کاربران مختلف را کاهش می‌دهد (Ostrom, 2009). توییگ (۲۰۰۷) همچنین هنگامی که فرهنگ‌ها، نگرش‌ها و انگیزه‌ها را جزء تاب‌آوری می‌داند، بر این نکته تأکید می‌کند که ارزش‌های مشترک جامعه از ویژگی‌های جوامع مقاوم در برابر بلایا هستند (Isaacs et al., 2019). تاب‌آوری معنوی نیز به‌عنوان توانایی حفظ احساس و هدف فرد از طریق اعتقادات، اصول و ارزش‌ها، هر زمان که با مشکلات، استرس و آسیب روبه‌رو شود، تعریف می‌شود (Manning et al., 2018) که در اجتماعات محلی نمود می‌یابد.

مقوله چشم‌انداز ذهنی:

دیدگاه‌های ذهنی به‌عنوان نگرش‌ها و احساسات در هنگام مواجهه با عدم اطمینانی که پس از یک فاجعه رخ می‌دهد یا هنگام تفکر در آینده تعریف می‌شوند.

1. Spiritual Resilience

اشکال مختلف تنوع اجتماعی به یکدیگر مرتبط هستند؛ مثلاً، معیشت و رفاه روستایی به شدت به تنوع و سلامت اکوسیستم‌ها و خدماتی که ارائه می‌کنند وابسته است.

ج) مضمون سوم؛ تجربه‌پذیری:

قدرت گشودگی نسبت به تجربه‌ها، که به دنبال خود انعطاف‌پذیری، تنوع‌طلبی، استقلال در ادراک، کنجکاوی و خلاقیت را به همراه می‌آورد، در بافت اجتماعی محلات شهری به عنوان یک مؤلفه در جهت ارتقای تاب‌آوری پدیدار می‌شود. تجربه‌پذیری نوعی فرایند کنش متقابل اجتماعی است که در خلال آن فرد رویدادها، وقایع و رخدادها، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی موجود در گروه یا محیط پیرامون خود را فرامی‌گیرد، درونی می‌کند و آنها را در آینده‌نگری خود لحاظ می‌کند. (۱) دانش محلی؛ (۲) یادگیری؛ (۳) آمادگی؛ (۴) ارتباطات و (۵) نوآوری، این مضمون را شکل می‌دهند.

مقوله دانش محلی:

چنانچه جامعه محلی آسیب‌پذیری‌های موجود خود را درک کند، اثرات فاجعه کوتاه‌مدت یا بلندمدت قابل کاهش است. اعتقاد بر این است که این آسیب‌پذیری‌ها، اگر پیش از وقوع فاجعه مورد توجه قرار گیرند، باعث ایجاد تاب‌آوری بیشتر در جامعه می‌شوند. مثلاً، کندی و همکاران (۲۰۱۳) بر اهمیت داشتن جامعه‌ای که آسیب‌پذیری‌های خود را ارزیابی و درک کند، تأکید کرد، جامعه‌ای که دانش و مهارت‌های قابل ترجمه برای مقابله با فاجعه (Cox & Hamlen, 2015) و دانش اجتماعی (Adgar, 2000) رویارویی مناسب با رویدادها را داشته باشد. پایگاه دانش واقعی جامعه، دانشی است که به عنوان اطلاعات، آموزش و تجربه کسب‌شده در رابطه با بلایا تعریف می‌شود و

شامل اطلاعات آموخته‌شده خاص مرتبط با آمادگی در برابر بلایا می‌شود.

مقوله یادگیری:

تعدادی از رویکردهای بررسی‌شده نیاز به فرآیندهای تکراری و یادگیری سازمانی در ابتکارات برای ارتقای تاب‌آوری اجتماعات را برجسته می‌کند. یادگیری یکی از سه مؤلفه اصلی تاب‌آوری برای رویکرد خودسازماندهی یادگیری است که آن را با ایده ظرفیت انطباقی ادغام می‌کند (کارپنتر و همکاران، ۲۰۰۱). یادگیری همچنین در مفهوم مدیریت تطبیقی جوامع، محور مباحث است (Gunderson & Holling, 2001). یادگیری طیفی از فرضیه‌های قابل قبول در مورد تغییرات آتی در سیستم را در نظر می‌گیرد که استراتژی‌های ممکن را در برابر مجموع‌های گسترده از آینده‌های بالقوه ارزیابی می‌کند (Ross et al., 2024). مور و همکارانش (۲۰۱۲) شیوه‌هایی را در آموزش جامعه محلی یافتند که شامل آموزش عمومی بلایای طبیعی در برنامه‌های آموزشی معمول، هشدار اولیه و مشارکت با رسانه‌ها برای آموزش عمومی و ارتباط با جمعیت آسیب‌پذیر از طریق خبرنامه می‌شد. آنها با تأکید بر اینکه آموزش مؤثر باید به یادگیری منجر شود، تمرین را به عنوان عنصری از تاب‌آوری جامعه با فعالیت‌هایی مانند آموزش جامعه و برای ایجاد دانش و ظرفیت محلی پیشنهاد کردند (Moore et al., 2013). کاتر و همکاران (۲۰۰۸) بر اهمیت یادگیری نحوه واکنش مؤثر به شرایط اضطراری تأکید کردند (Cutter et al., 2008). برکس و راس (۲۰۱۲) در رویکرد چهار مؤلفه تاب‌آوری استدلال می‌کنند که به خاطر سپردن اینکه جوامع چگونه رویدادها را در گذشته تحمل کرده‌اند برای مقابله موفقیت‌آمیز با رویدادهای غیرمنتظره حیاتی است (Berkes & Ross, 2012).

این ایده را می‌توان به صورت تحلیلی بسط داد تا نشان داد که تاب‌آوری یک جامعه ممکن است با حفظه آن از آشفته‌گی‌های گذشته سنجیده شود.

مقوله آمادگی:

آماده‌سازی به‌عنوان مشخصه سیستم‌های تاب‌آور، به معنی پذیرش اینکه تغییر رخ خواهد داد و نیازمند ایجاد آمادگی برای آن هستیم، مطرح است. ایجاد آمادگی، فرآیندها، ظرفیت‌ها و مسیرهای پاسخ در یک گروه، جامعه یا سیستم امکان شکست جزئی در آن را بدون فروپاشی کامل فراهم می‌کند (بنیاد راکفلر، ۲۰۰۹). بسیاری پیشنهاد کرده‌اند که سیستم‌های مدیریت اضطراری باید پیش از وقوع فاجعه برنامه‌هایی در مورد نحوه عملکرد فرآیندهای واکنش به بلایا ایجاد کنند. به‌طور مشابه، اعتقاد بر این بود که ارزیابی ریسک به آمادگی افراد در هنگام مواجهه با بلایا کمک می‌کند (Cox & Hamlen, 2015). مشارکت فعال ذی‌نفعان و ذی‌نفعان جامعه در برنامه‌ریزی پیش از وقوع فاجعه و اجرای تمرینات با تمرکز بر مدیریت ریسک در ارتقای تاب‌آوری مؤثر است که معمولاً در اجتماعات محلی به‌مرور اتفاق می‌افتد (Moore et al., 2013; Chandra et al., 2011). کارلسون و همکاران (۲۰۱۲) به بررسی اقدامات پیشگیرانه و آمادگی کلی برای پاسخگویی و بازیابی پایدار توسط جامعه و کاهش احتمال آسیب به اعضای جامعه اشاره کرده‌اند.

مقوله ارتباطات:

ارتباط مؤثر از نظر اکثر پژوهشگران این حوزه اهمیت دارد، نوریس و همکاران (۲۰۰۸) ارتباطات را به‌عنوان ایجاد معانی و درک مشترک و فراهم کردن فرصت‌هایی برای اعضا برای بیان نیازها، دیدگاه‌ها و نگرش‌ها تعریف کردند (Norris et al., 2008). اگر جامعه از معانی مشترک برای درک همگان استفاده و فرصت‌هایی

برای گفت‌وگوی آزاد فراهم کند، ارتباطات مؤثر رخ می‌دهد. یکی دیگر از جنبه‌های ارتباط مؤثر، ایجاد زیرساخت‌های ارتباطی مناسب است که می‌توان آن را در شرایط پیش یا پس از فاجعه هماهنگ کرد. چاندرا و همکاران (۲۰۱۱) خاطرنشان کردند که شبکه‌های ارتباطی قوی برای تاب‌آوری جامعه حیاتی هستند و پیشنهاد کردند که شبکه‌ها باید از طریق استفاده از رسانه‌های اجتماعی برای پشتیبانی و ترویج پیام‌های اضطراری، ترجیحاً با استفاده از یک منبع اطلاعاتی قابل اعتماد، تنوع حالت، وضعیت و محتوا داشته باشند (Chandra et al., 2011). مقامات دولتی هنگام ایجاد پیام‌های مخاطره‌آمیز باید هنجارهای جامعه و دامنه باورهای فردی را در نظر بگیرند، تا اطمینان حاصل کنند که پیام‌ها به انتظارات اعضای جامعه می‌پردازند و در یک زمینه اجتماعی مناسب برای کمک به افراد جامعه قرار می‌گیرند و عموم مردم قادر به درک آن هستند. در طول یک فاجعه، ارتباطات بحران باید اطلاعات به‌روزی را در مورد تلاش‌های امدادی در اختیار اعضای جامعه محلی قرار دهد. گانور و بن لاری دریافتند که جریان اطلاعات بلادرنگ برای تلاش‌های امدادی ضروری است (Ganor & Ben-Lavy, 2003). رویکرد ارتباطاتی، غالباً بر تعاملات بین فرآیندهای ارتباطی استراتژیک، مانند شایستگی جامعه و روایت‌های جامعه و روابط اجتماعی، مانند سرمایه اجتماعی و روابط رسانه‌ای، ویژگی‌های جامعه مانند برابری و منابع جامعه مانند زیرساخت‌های ارتباطی و رسانه‌های سنتی و اجتماعی متمرکز است.

مقوله نوآوری:

در مواجهه با عدم قطعیت استدلال می‌شود که حکمرانی شهری به مهار شبکه‌های اجتماعی نوآوری شهری برای حفظ خدمات اکوسیستم نیاز دارد، در

جدول شماره (۲): مضامین، مقوله‌ها و کدهای چهارچوب نظری اجتماع محلی تاب‌آور

مضامین	مقوله‌ها	کدهای مستخرج
ظرفیت توانمندسازی جمعی بسیج‌شوندگی محله	شبکه‌ها و روابط اجتماعی	شبکه‌های اجتماعی (Cox & Hamlen, 2015)، همبستگی اجتماعی (Woolf et al., 2016)، انجمن‌های همسایگی، شبکه‌های عمیقاً ادغام‌شده، سازمان‌های مدنی (Johansen et al., 2017)، شبکه‌های اجتماعی، حس اجتماع (Alshehri et al., 2015)، شبکه‌های مشارکت و فعال‌سازی شبکه‌ها (Wells et al., 2013)، شبکه‌های خانوادگی و خویشاوندی (Cutter et al., 2008)، انسجام (ظرفیت اجتماعی، حمایت اجتماعی، و انسجام اجتماعی) و اثربخشی (Lowe et al., 2015)، فضاهای باز همگانی در محله (Tokazhanov et al., 2021)، فضای اجتماعات (Bojovic et al., 2022)، دلسوزی اجتماعی، عضویت در انجمن‌های محلی (Odiase et al., 2021).
	کارآمدی و توانمندسازی جمعی	سرمایه اجتماعی (Qasim et al., 2016)، ثبات اجتماعی (Adgar, 2000)، سلامت (Ainuddin et al., 2015)، خدمات اجتماعی (Kusumastuti et al., 2014)، ظرفیت اجتماع (Cutter et al., 2010)، کارآمدی و توانمندسازی جمعی (مانند دانش خودتکایی، خودیاری و خودکفایی (Chandra et al., 2011)، ساختار، نقش‌ها و مسئولیت‌ها (Pfefferbaum et al., 2015).
	مشارکت و حمایت عمومی	حمایت (Johansen et al., 2017)، مشغولیت اجتماعی (Parsons et al., 2016)، مشارکت (Woolf et al., 2016)، حمایت اجتماعی (Qasim et al., 2016)، مشارکت مدنی (EC & HR, 2020)، سازمان‌های داوطلبانه (Yoon et al., 2016)، ایجاد اعتماد و روابط قوی (Carpenter, 2013)، مشارکت (Chandra et al., 2011)، یکپارچگی دولت و سازمان‌های غیردولتی (Dobalian et al., 2010)، اقدام جمعی و تصمیم‌گیری (Norris et al., 2008).
	حکمرانی و رهبری	سازمان‌های اجتماعی (Johansen et al., 2017)، رهبری و سیاست، حکمروایی (Parsons et al., 2016)، رهبری (Cohen et al., 2013)، پشتیبانی به‌عنوان مثال رهبری جامعه و حمایت متقابل (Coles & Buckle, 2004)، اعتبار و عضویت در انجمن‌های مدیریت ریسک (Odiase et al., 2021).
ظرفیت معنویت‌گرایی محله	ارزش‌ها و ساختارهای اجتماعی	اعتقاد شخصی و دیدگاه‌ها (Alshehri et al., 2015)، ارزش‌های مشترک (EC & HR, 2020)، منابع مشترک (Adgar, 2000)، شایستگی اجتماعی، سبک زندگی و جامعه (Stratta et al., 2015; Ostadtaghizadeh et al., 2015)، ارزش‌های مشترک (Carpenter, 2013).
	چشم‌انداز ذهنی	اعتماد به مسئولان (Alshehri et al., 2015)، مشروعیت (Adgar, 2000)، معانی و درک مشترک (Pfefferbaum et al., 2015)، امید؛ باور؛ وارد کردن معنا به زندگی (Ganor & Ben-Lavy, 2003)، امید و غرور (Kennedy et al., 2013).
	تنوع اجتماعی	تنوع بالا در محدوده گروه‌های عملکردی (Holling, 1996; Carpenter, 2013)، جمعیت بالای ۷۰ سال، زنان (Yoon et al., 2016)، مردان جوان، همگنی نژادی (Pijper et al., 2021).
ظرفیت تجربه‌پذیری محله	دانش محلی	فهم فاجعه و خطر (Kusumastuti et al., 2014)، دانش اجتماعی (Adgar, 2000)، دانش و مهارت‌ها (Cox & Hamlen, 2015)، درک آسیب‌پذیری‌ها (Kennedy et al., 2013).
	یادگیری	آموزش جامعه (Moore et al., 2013)، یادگیری (Alshehri et al., 2015)، ظرفیت برای تجربه‌های مولد و احساسات مثبت، یادگیری در پاسخ (Cutter et al., 2008).
	آمادگی	ارزیابی ریسک (Cox & Hamlen, 2015)، آگاهی از ریسک (Alshehri et al., 2015)، آمادگی اجتماعی (Kusumastuti et al., 2014)، مدیریت ریسک (Moore et al., 2013; Chandra et al., 2011).
	ارتباطات	شبکه‌های ارتباطی و رسانه‌های اجتماعی (Chandra et al., 2011)، اطلاعات و ارتباطات (Alshehri et al., 2015)، اطلاعات و مشغولیت (Parsons et al., 2016)، جریان اطلاعات بلادرنگ (Ganor & Ben-Lavy, 2003).
	نوآوری	نوآوری و خلاقیت در مواجهه با عدم قطعیت (Ernstson et al., 2010)، استقلال در ایده (Ostrom, 2009).

1. European Commission & High Representative

حالی که گفتمان‌هایی را پرورش می‌دهد که شهر را به‌عنوان بخشی از اکوسیستم‌های منطقه‌ای قرار می‌دهد (Ernstson et al., 2010). فولک همچنین در این مورد بحث می‌کند که دیدگاه‌های مسلط سنتی به‌طور ضمنی محیطی پایدار و بی‌نهایت انعطاف‌پذیر را فرض کرده‌اند که در آن جریان‌های منابع را می‌توان کنترل کرد و طبیعت به‌خودی‌خود به تعادل می‌رسد. این در حالی است که دیدگاه جدید تاب‌آوری، سیاست‌ها را به گروه‌ها و جوامع واگذار می‌کند. اساساً، یک رویکرد غیرتعادلی استدلال می‌کند که بازگرداندن تعادل ممکن است یک سیستم را به حالتی برگرداند که در برابر تأثیر همان بحران آسیب‌پذیر باشد. از سوی دیگر، زمانی که افراد استقلال کامل در سطح انتخاب جمعی برای ایجاد و اجرای برخی از قوانین خود را دارند، با هزینه‌های تراکنش کمتر و دفاع از یک سیستم مواجه می‌شوند (Ostrom, 2009).

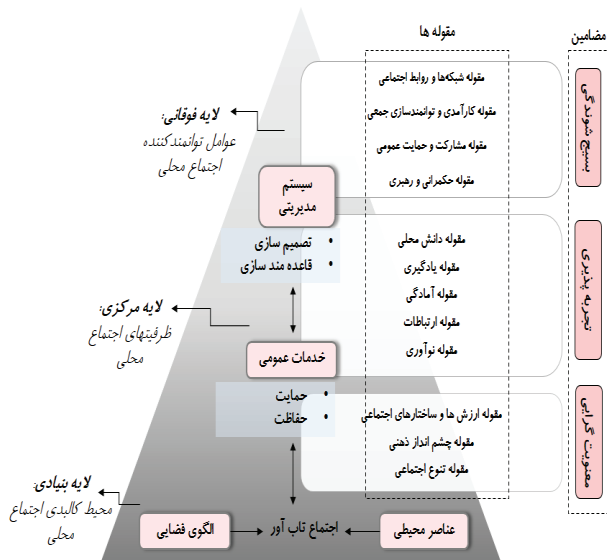
در تکمیل آنچه گفتیم، کدهای شناسایی شده هریک از مقولات به تفکیک پژوهشگرانی که به معرفی آنها پرداخته‌اند در جدول زیر بیان شده است (جدول شماره ۲).

نتیجه‌گیری

نظریه‌پردازان در حوزه‌های اجتماعی به مطالعه تاب‌آوری اجتماعات محلی از زوایای مختلف پرداخته‌اند. به نظر می‌رسد مجموعه بارزمندهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و مدیریتی این اجتماعات، کل سیستم را در مسیر مواجهه بهتر با چالش‌ها و بحران‌ها قرار می‌دهد. بارزهایی چون دلبستگی به مکان (عدم تمایل به مهاجرت و حس تعلق)، همبستگی اجتماعی (شبکه‌های اجتماعی و حس جامعه محلی)، حمایت اجتماعی، روابط اجتماعی (روابط رسمی و غیررسمی)، مشارکت (توزیع عادلانه دانش و قدرت،

همکاری و مشارکت شهروندان، ارتباط و همکاری سازمان‌ها و فعالیت شهروندی)، آگاهی (درک خطر از سوی جامعه، فراگیری اجتماعی، روایت‌ها و اطلاعات قابل اعتماد، پیش‌بینی تنش و ظرفیت یادگیری)، تنوع منابع (دسترسی به منابع مالی، دسترسی به سرمایه‌های اجتماعی و فرهنگی)، عدالت و برابری، هویت، کارایی جامعه محلی و اعتماد به آنکه هرکدام بخشی از مفهوم تاب‌آوری اجتماعی را تشریح می‌کند (پرتوی و همکاران، ۱۳۹۵)، هرچند وابسته به مشخصه‌های زمین‌های محدوده مورد مطالعه می‌تواند متفاوت باشد، اما در کنار یکدیگر، جریانی را شکل خواهند داد که جامعه در برابر معضلات داخلی و خارجی کمتر آسیب‌پذیر خواهد بود.

این پژوهش که با هدف اعمال تفکر تاب‌آوری در عرصه اجتماعی محلات شهری و ارائه مدل محله تاب‌آور از منظر اجتماعی از طریق مروری تحلیلی-توصیفی بر ادبیات نظری انجام شده است، در پی پاسخ به پرسش اول یعنی "یک تعریف متقن از اجتماع محلی تاب‌آور ناظر بر چه ابعادی است؟"، پس از بررسی مطالعات این حوزه، و با در نظر گرفتن اینکه به نظر می‌رسد سه دسته تعریف کلی قابل شناسایی است؛ تعاریف ناظر بر فرآیند تاب‌آوری، تعاریف ناظر بر خنثی کردن اثر نامطلوب و توانایی حفظ عملکرد پایدار و تعاریفی که به محدوده ویژگی‌های اجتماعات تاب‌آور می‌پردازند، چنین تعریفی ارائه می‌کند: «با درک تاب‌آوری به‌عنوان یک فرآیند، تاب‌آوری اجتماعات محلی را می‌توان چهارچوبی یکپارچه شامل تعاملات بین عوامل توانمندکننده (شهروندان، نهادها، توجه همگانی و حمایت دولت) و ظرفیت‌ها (مانند مقابله، سازگاری و ارائه راهکار) که در سطوح مختلفی جاری است، معرفی کرد. در واقع تاب‌آوری اجتماعات محلی توانایی

شکل شماره (۲): چهارچوب نظری اجتماع تاب آور محلی، سطوح، مضامین و مقوله‌ها

سال ۲۰۱۵ نظریات تاب‌آوری به‌طور جدی‌تری مطرح شده‌اند. این روند افزایشی، با سرعت بسیار بالا ادامه می‌یابد تا اینکه در بازه سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۲ به نقطه اوج خود می‌رسد. این دوره مقارن است با شروع همه‌گیری و از سرگیری ایده‌های مربوط به مدیریت نرم محلی و برنامه‌ریزی خرد مقیاس در محلات خودکفا و مستقل و اجتماعات تاب‌آور. همچنین در جست‌وجوی دومرحله‌ای که انجام شد (بازه زمانی ۱۹۹۳-۲۰۱۵ و ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۴)، نمودارها گویای آن است که علاوه بر تعدد رابطه‌ها در دوره دوم، در دوره متأخر، تعدد واژگان کلیدی مورد استفاده رشد چشمگیری داشته است و عموماً از حوزه‌های کلی و عمومی به سمت ریزحوزه‌های حرکت کرده است. در گام بعد، تحلیل محتوای اسناد نهایی انتخاب‌شده در گام اول و کدگذاری داده‌ها براساس مضامین انجام شده است و نگارندگان براساس تفسیر متن به تلخیص و فهم داده‌های متنی موجود و تبیین مضامین اولیه و ثانویه

جامعه برای مقاومت در برابر بحران‌ها یا اختلالات تعریف می‌شود که بر متغیرهای مربوط به رهبری، کارایی جمعی، دلبستگی به مکان، آمادگی، یادگیری و اعتماد اجتماعی تأکید می‌کند. اجتماع محلی به‌عنوان یک کل باید به‌طور مؤثر با نامالیقات کنار بیاید و از آن درس بگیرد.» در پاسخ به پرسش دوم نیز دو گام شامل گام اول؛ مرور نظام‌مند مطالعات انجام‌شده از روش پریسما و گام دوم؛ در چهارچوب پارادایم تفهیم‌گرایی، از روش تحلیل محتوای کیفی هدایت‌شده با رویکرد استقرایی طی شده است، تا بر موضوع و زمینه پژوهش تمرکز کرده و با تأکید بر تنوع اجزا و عناصر، تشبیهات درون و تفاوت‌های بین بخش‌های متن، در نتیجه فرصت‌هایی را برای تحلیل محتوای آشکار و توصیفی و همچنین محتوای نهفته و تفسیری ارائه دهد. تحلیل توصیفی کلیه مطالعات انجام‌شده در حوزه تاب‌آوری اجتماعات محلی نشان می‌دهد که پس از طی کردن روندی ثابت از ابتدا، در

پژوهش پرداخته‌اند. این تحلیل که در چهار مرحله شامل تلخیص، کدگذاری، طبقه‌بندی و کشف مضامین انجام شده است، براساس دفعات تکرار، شباهت‌ها یا تفاوت‌های محتوای متن به گروه‌های کوچک‌تری از زیرمجموعه‌های مرتبط با یکدیگر (کدها) انجام شده و در نهایت، مضامین این پژوهش‌ها به‌عنوان مدل اجتماع تاب‌آور تبیین می‌شود (شکل شماره ۲).

در این مدل، سه لایه یا سطح قابل شناسایی است، سطح اول شامل سیستم مدیریتی-نهادی و دربردارنده عوامل توانمندکننده اجتماعات محلی است، و وظایف تصمیم‌سازی و قاعده‌مندسازی در این لایه جریان دارد. این سطح با سطح زیرین خود یعنی لایه مرکزی که ناظر بر ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های اجتماعات است و وظیفه ارائه خدمات عمومی با هدف حمایت و حفاظت در برابر بحران را بر عهده دارد، در تعامل نزدیک است. سطح زیرین نیز بستر کالبدی-فضایی سطوح فوق را ایجاد می‌کند و شامل عناصر و اجزای محیطی و الگوهای فضایی و یا نمود عینی اجتماع محلی است. مضامین سه‌گانه شامل ظرفیت بسیج‌شوندگی، ظرفیت تجربه‌پذیری و ظرفیت نقش‌پذیری در کلیه سطوح مذکور برقرارند و از طریق مقوله‌های دوازده‌گانه، در سیکلی رفت‌وبرگشتی، جریان هرچه تاب‌آورتر شدن اجتماعات محلی را میسر می‌سازند. نوآوری این پژوهش در مدل معرفی‌شده به‌خوبی مشهود است؛ چراکه برخلاف مطالعات پیشین، علاوه بر آنکه مفهوم محله تاب‌آور از دید برنامه‌ریزی شهری برای نخستین بار به تفکیک مضامین و مقوله‌های آن مورد کاوش قرار گرفت، بلکه در ارتباط با سطوح سه‌گانه عوامل توانمندکننده، ظرفیت‌ها و لایه کالبدی-فضایی نیز تعریف شد. آنچه در نظریه کاتر (۲۰۱۰) که به‌طور گسترده پنج بعد کلیدی تاب‌آوری جامعه را پوشش

می‌دهد، در این پژوهش با عمق و دقت بیشتری در قالب مؤلفه‌های بنیادین تفسیر شده است. پژوهش پیش‌رو، با چهارچوب‌های ارزیابی تاب‌آوری در بعد اجتماعی که توسط شریفی (۲۰۲۳) انجام شد و ساختار اجتماعی، سرمایه اجتماعی، ایمنی و رفاه، برابری و تنوع و فرهنگ محلی را به‌عنوان پنج بعد فرعی در مفهوم تاب‌آوری اجتماعی شناسایی کرد، تا حدودی هم‌راستاست؛ با این تفاوت که کلان‌دسته‌هایی برای مؤلفه‌های زیرین متصور شده است. تشابه مقوله‌های کارآمدی و توانمندسازی جمعی و شبکه‌ها و روابط اجتماعی شناسایی شده در این پژوهش، با بررسی بهادر و همکاران (۲۰۱۰) که با نگاهی جامع به پذیرفتن اهمیت ارزش‌ها و ساختارهای اجتماعی در ارتقای تاب‌آوری پرداخته‌اند؛ چراکه ارتباط بین افراد می‌تواند تأثیر مثبتی بر همکاری در یک جامعه داشته باشد که به دسترسی عادلانه‌تر به منابع طبیعی و تاب‌آوری بالاتر منجر شود، هم‌سوست. مقوله‌های شبکه‌ها و روابط اجتماعی که در ذیل مضمون بسیج‌شوندگی تعریف می‌شود با مؤلفه‌های پیشنهادی جانسون و همکاران (۲۰۱۷) و آشری و همکاران (۲۰۱۵) یک مفهوم را معرفی می‌کنند. مفهوم شایستگی اجتماعی، سبک زندگی و جامعه که توسط استراتا و همکاران (۲۰۱۵) و مؤلفه ارزش‌های مشترک کارپنتر (۲۰۱۳) با مقوله ساختارهای اجتماعی از مضمون نقش‌پذیری به یک مفهوم اشاره دارند. همچنین مؤلفه دانش اجتماعی معرفی‌شده توسط آجر (۲۰۰۰) و مؤلفه دانش و مهارت‌های پژوهش کاکس و هملن (۲۰۱۵) با مقوله دانش محلی که در ذیل مضمون تجربه‌پذیری آمده است دارای قرابت مفهومی است. بنابراین، در راستای تقویت تاب‌آوری اجتماعات محلی، برخی مسئولیت‌ها، همچون ایجاد احساس تعلق

خاطر، زمینه‌سازی ارتباط با نهادهای اجتماعی مافوق، ارتقای اعتماد اجتماعی و در نتیجه تمایل به مشارکت اجتماعی و رهبرپذیری و ترسیم چشم‌انداز ذهنی یک جامعه در سطح کلان بر عهده سیستم مدیریت شهری است. تأمین خدمات عمومی و زیرساخت‌های ارتباطی مورد نیاز، آموزش‌های همگانی مستمر، کمک به ارتقای دانش محلی شهروندان در مواجهه با بحران‌ها، فراهم کردن مشارکت با رسانه‌ها، خبرنامه‌ها، شبکه‌های اجتماعی و ایجاد آمادگی همه‌جانبه و چندسطحی، تمرکز بر فضاهای باز همگانی در محله‌ها و تأکید بر محورهای اصلی تعاملات اجتماعی-فرهنگی در محله از جمله راهکارهای سطح میانی مدل اجتماع محلی تاب‌آور قرار می‌گیرد که عموماً در ذیل مضمون تجربه‌پذیری تعریف می‌شوند. تسهیل و تسریع در سازوکارهای اجرایی و برنامه‌ریزی گروه‌های محلی و پرهیز از تشریفات غیرضروری، تشویق و گسترش نهادهای قوی جامعه مدنی، ارج نهادن به سازمان‌های داوطلبانه مردم‌نهاد، تأکید بر حکمروایی محلی از پایین به بالا، فراهم آوردن بستر فعالیت‌ها و برنامه‌های جمعی خردمقیاس در سطح محله، خروج تصمیم‌گیران غیربومی و تقلیل نقش آنها به تسهیل‌کننده و نه راهبر در امور محله، معرفی سفیر محله در حوزه‌های اجتماعی، فرهنگی، مدیریتی و... و ارتباط پیوسته با سفیران از سوی سیستم مدیریت شهری، یاری کردن در زمینه بازشناخت تاریخیچه محله در جهت احیای هویت فراموش‌شده آن و پیشنهادهایی از این دست، در لایه سوم در بازتعریف مؤلفه‌های زمینه‌ساز تاب‌آوری اجتماعات محلی مؤثر است. سخن آخر آنکه شناسایی شاخص‌های هریک از این مقوله‌های دوازده‌گانه معرفی شده و تلاش در جهت ارزیابی و سنجش آنها، نقش عمده‌ای در جهت ارتقای تاب‌آوری اجتماعات محلی و شهری به‌خصوص در

بافت‌های واجد ارزش و میراثی ایفا می‌کند که لزوم پرداختن به آن در پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود. ازجمله محدودیت‌های این پژوهش عدم دسترسی آسان و کامل به برخی از پایگاه‌های داده‌ای خارج از کشور بوده است که بخشی از منابع بالقوه و ارزشمند را از دسترس پژوهشگران خارج کرده است.

پی‌نوشت

۱. برای مطالعه بیشتر رجوع شود به مقالات (Holling (1973).

۲. ترجمه‌شده اصطلاحات Social Resilience, Community Resilience

منابع

۱. پرتوی، پروین؛ بهزادفر، مصطفی و شیرانی، زهرا. (۱۳۹۵). طراحی شهری و تاب‌آوری اجتماعی، بررسی موردی: محله جلفای اصفهان، نامه معماری و شهرسازی، ۹(۱۷)، ۹۹-۱۱۶.
<https://doi.org/10.30480/aup.2016.323>
۲. خالقیان، سیما، قندهاری، شیما. (۱۴۰۱). معیارهای تعیین مرز محلات تاریخی اصفهان (نمونه مطالعاتی: منطقه ۹ شهر اصفهان)، پژوهش‌های فضا و مکان در شهر، ۴(۲۵)، ۶۹-۸۵.
<https://doi.org/10.22034/jspr.2023.702168>
۳. جابریان، نفیسه؛ ربیعی، علی و محدثی گیلوایی، حسن و زاهدی مازندرانی، محمدجواد. (۱۳۹۶). نگاهی جامعه‌شناختی به گسترش معنویت‌گرایی نوپدید در شهر تبریز، تحقیقات فرهنگی ایران، ۲(۳۸)، ۱۱۹-۱۵۰.
<https://doi.org/10.22631/jicr.2017.1513.2210>
۴. مرادی چادگان، داریوش و امیری، خاطره. (۱۴۰۲). سیر دگرگونی و تکامل مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی شهری درگذر زمان برپایه انگاشت‌های

disaster resilience and the rural resilience index. *American Behavioral Scientist*, 59(2), 220-237. <https://doi.org/10.1177/0002764214550297>

13. Cutter, S. L., Barnes, L., Berry, M., Burton, C., Evans, E., Tate, E., & Webb, J. (2008). A place-based model for understanding community resilience to natural disasters. *Global environmental change*, 18(4), 598-606. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2008.07.013>

14. Cutter, S. L., Burton, C. G., & Emrich, C. T. (2010). Disaster Resilience Indicators for Benchmarking Baseline Conditions. *Journal of Homeland Security and Emergency Management*, 7, 1-22. <http://dx.doi.org/10.2202/1547-7355.1732>

15. Dobalian, A., Claver, M., & Fickel, J. J. (2010). Hurricanes Katrina and Rita and the Department of Veterans Affairs: a conceptual model for understanding the evacuation of nursing homes. *Gerontology*, 56(6), 581-588. <https://doi.org/10.1159/000302713>

16. Doorn, N., Gardoni, P., & Murphy, C. (2019). A multidisciplinary definition and evaluation of resilience: The role of social justice in defining resilience. *Sustainable and Resilient Infrastructure*, 4(3), 112-123. <https://doi.org/10.1080/23789689.2018.1428162>

17. Erlingsson, C., & Brysiewicz, P. (2017). A hands-on guide to doing content analysis. *African journal of Emergency Medicine*, 7(3), 93-99. <https://doi.org/10.1016/j.afjem.2017.08.001>

18. Ernstson, H., Van Der Leeuw, S. E., et al., (2010). Urban transitions: On urban resilience and human-dominated ecosystems. *Ambio*, 39, 531-545. <https://doi.org/10.1007/s13280-010-0081-9>

ارتباطات و مقتدرسازی اجتماع منسجم محلی، پژوهش‌های فضا و مکان در شهر، ۵(۲۹)، ۴۳-۵۸. <https://doi.org/10.22034/jspr.2024.2030548.1074>

5. Alshehri, S. A., Rezgui, Y., & Li, H. (2015). Delphi-based consensus study into a framework of community resilience to disaster. *Natural Hazards*, 75, 2221-2245. <https://doi.org/10.1007/s11069-014-1423-x>

6. Berkes, F., & Ross, H. (2012). Community Resilience: Toward an Integrated Approach. *Society & Natural Resources*, 26(1), 5-20. <https://doi.org/10.1080/08941920.2012.736605>

7. Carpenter, A. (2013). Social ties, space, and resilience. FRB Atlanta Community and Economic Development Discussion, (2013-02). <https://doi.org/10.1007/s11069-015-1797-4>

8. Chandra, A., Acosta, J., Howard, S., et al. (2011). Building community resilience to disasters: A way forward to enhance national health security. *Rand health quarterly*, 1(1). <https://doi.org/10.7249/TR915>

9. Cohen, O., Leykin, D., Lahad, M., et al. (2013). The conjoint community resiliency assessment measure as a baseline for profiling, *Technological Forecasting and Social Change*, 80(9), 1732-1741. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2012.12.009>

10. Coles, E., & Buckle, P. (2004). Developing community resilience as a foundation for effective disaster recovery. *Australian Journal of Emergency Management*, 19(4), 6-15.

11. National Research Council. (2012). Disaster resilience: A National Imperative. <https://doi.org/10.17226/13457>

12. Cox, R. S., & Hamlen, M. (2015). Community

- (2019). An Exploration of the Family Resilience Needs of a Rural Community in South Africa: A Sequential Explanatory Mixed Methodological Study Design. *Curr Psychol* 38, 1634–1648. <https://doi.org/10.1007/s12144-017-9722-5>
27. Johansen, C., Horney, J., & Tien, I. (2017). Metrics for evaluating and improving community resilience. *Infrastructure Systems*, 23(2), 04016032. [https://doi:10.1061/\(ASCE\)IS.1943-555X.0000329](https://doi:10.1061/(ASCE)IS.1943-555X.0000329)
28. Kennedy, G., Richards, M., Chicarelli, M., Ernst, A., Harrell, A., & Stites, D. (2013). Disaster mitigation: initial response. *Southern medical journal*, 106(1), 13–16. <https://doi.org/10.1097/SMJ.0b013e31827cb037>
29. Koliou, M., van de Lindt, J. W., McAllister, T. P., et al. (2018). State of the research in community resilience: progress and challenges. *Sustainable and resilient infrastructure*, No Volume, 10.1080/23789689.2017.1418547. <https://doi.org/10.1080/23789689.2017.1418547>
30. Kusumastuti, R. D., Husodo, Z. A., Suardi, L., & Danarsari, D. N. (2014). Developing a resilience index towards natural disasters in Indonesia. *Disaster Risk Reduction*, 10, 327-340. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2014.10.007>
31. Lenzi, M., Vieno, A., Pastore, M., & Santinello, M. (2013). Neighborhood social connectedness and adolescent civic engagement. *Environmental Psychology*, 34, 45-54. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2012.12.003>
32. Lowe, S. R., Sampson, L., Gruebner, O., & Galea, S. (2015). Psychological resilience after Hurricane Sandy: the influence of individual- and community-level factors on mental health after a large-scale natural disaster. *PloS one*, 19. Erving, C. L., & Cobb, R. J. (2021). Neighborhood Social Group Participation and Depressive Symptoms among Mid-to-Late Life Black Americans: Does the Association Differ by Ethnicity? *Journal of immigrant and minority health*, 23(3), 478–486. <https://doi.org/10.1007/s10903-020-01070-x>
20. Ganor, M., & Ben-Lavy, Y. U. L. I. (2003). Community resilience: Lessons derived from Giló under fire; 79(2/3):105-8. <https://archive.jpr.org.uk/object-bjpa1223>
21. Qasim, S., Qasim, M., Shrestha, R. P., et al. (2016). Community resilience to flood hazards in Khyber Pukhthunkhwa province of Pakistan. *Disaster Risk Reduction*, 18, 100-106. <https://doi:10.1016/j.ijdr.2016.03.009>
22. Graneheim, U. H., Lindgren, B. M., & Lundman, B. (2017). Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussion paper. *Nurse education today*, 56, 29-34. <https://doi:10.1016/j.nedt.2017.06.002>
23. Holling, C.S. (1996). Engineering Resilience versus Ecological Resilience. In: Schulze, P.E., Ed., *Engineering within Ecological Constraints*, National Academy Press, Washington DC, 31-43.
24. Holling, C. (2001). Understanding the Complexity of Economic, Ecological, and Social Systems. *Ecosystems* 4, 390–405. <https://doi.org/10.1007/s10021-001-0101-5>
25. Irasanti, S. N., Respati, T., Januarita, R., et al. (2023). Domain and perception on community resilience: comparison between two countries. *Frontiers in public health*, 11, 1157837. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2023.1157837>
26. Isaacs, S.A., Roman, N.V. & Savahl, S.

- can the United States learn from experiences in other countries?. *Disaster medicine and public health preparedness*, 7(3), 292–301. <https://doi.org/10.1001/dmp.2012.15>
40. Norris, F. H., Stevens, S. P., Pfefferbaum, B., et al. (2008). Community resilience as a metaphor, theory, set of capacities, and strategy for disaster readiness. *American journal of community psychology*, 41(1-2), 127–150. <https://doi.org/10.1007/s10464-007-9156-6>
41. Odiase, O., Wilkinson, S., & Neef, A. (2021). Urbanisation and disaster risk: the resilience of the Nigerian community in Auckland to natural hazards, 131-147. Routledge. ISBN:9781003171430
42. Ostadtaghizadeh, A., Ardalani, A., Paton, D., et al. (2015). Community disaster resilience: a systematic review on assessment models and tools. *PLoS currents*, 7, <https://doi.org/10.1371/currents.dis.f224ef8efbdfcfd508dd0de4d-8210ed>
43. Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., et al. (2021). The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ*, 372. <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>
44. Parsons, M., Glavac, S., Hastings, P., et al. (2016). Top-down assessment of disaster resilience: A conceptual framework using coping and adaptive capacities. *Disaster Risk Reduction*, 19, 1-11. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2016.07.005>
45. Pascariu, G., Banica, A. & Kourtiti, K. (2023). Sustainable Resilience for Smart Spatial Planning. *Appl. Spatial Analysis* 16, 993–999. <https://doi.org/10.1007/s12061-023-09515-0>
- 10(5), e0125761. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0125761>
33. Manning, L. K., & Miles, A. (2018). Examining the Effects of Religious Attendance on Resilience for Older Adults. *Journal of religion and health*, 57(1), 191–208. <https://doi.org/10.1007/s10943-017-0438-5>
34. Mayer B. (2019). A Review of the Literature on Community Resilience and Disaster Recovery. *Current environmental health reports*, 6(3), 167–173. <https://doi.org/10.1007/s40572-019-00239-3>
35. Mayunga, J. S. (2007). Understanding and applying the concept of community disaster resilience: a capital-based approach. *Summer academy for social vulnerability and resilience building*, 1(1), 1-16. <https://doi.org/10.1146/annurev.energy.32.051807.090348>
36. Mehmood, A. (2016). Of resilient places: planning for urban resilience. *European planning studies*, 24(2), 407-419. <https://doi.org/10.1080/09654313.2015.1082980>
37. Milenković, D., Cvetković, V. M., & Renner, R. (2024). A Systematic Literary Review on Community Resilience Indicators: Adaptation and Application of the BRIC Method for Measuring Disasters Resilience. *International Journal of Disaster Risk Management*, 6(2), 79-104. <https://doi.org/10.18485/ijdr.2024.6.2.6>
38. Mochizuki, J., Keating, A., Liu, W., et al. (2018). An overdue alignment of risk and resilience? A conceptual contribution to community resilience. *Disasters*, 42(2), 361–391. <https://doi.org/10.1111/disa.12239>
39. Moore, M., Chandra, A., & Feeney, K. C. (2013). Building community resilience: what

- trauma spectrum symptoms prediction: A structural equation modeling approach. *Personality and Individual Differences*, 77, 55-61. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.12.035>
53. Tokazhanov, G., Tleuken, A., Durdyev, S., et al. (2021). Stakeholder based weights of new sustainability indicators providing pandemic resilience for residential buildings. *Sustainable Cities and Society*, 75, 103300. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2021.103300>
54. Uscher-Pines, L., Chandra, A., & Acosta, J. (2013). The promise and pitfalls of community resilience. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 7(6), 603-606. <https://doi.org/10.1017/dmp.2013.100>
55. Wardekker, A., Nath, S., & Handayaningsih, T. U. (2023). The interaction between cultural heritage and community resilience in disaster-affected volcanic regions. *Environmental Science & Policy*, 145, 116-128. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2023.04.008>
56. Wells, K. B., Tang, J., Lizaola, E., et al. (2013). Applying community engagement to disaster planning: developing the vision and design for the Los Angeles County Community Disaster Resilience initiative. *Public Health*, 103(7), 1172-1180. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2013.301407>
57. Winkens, A. K., Lemke, C., & Leicht-Scholten, C. (2024). How to teach resilience thinking in engineering education. *Sustainable and Resilient Infrastructure*, 9(5), 513-530. <https://doi.org/10.1080/23789689.2024.2356492>
58. Woolf, S., Twigg, J., Parikh, P., Karaoglou, A., & Cheaib, T. (2016). Towards measurable resilience: A novel framework tool for the as-
46. Pfefferbaum, R. L., Pfefferbaum, B., Nitiéma, P., et al. (2015). Assessing community resilience: An application of the expanded CART survey instrument with affiliated volunteer responders. *American Behavioral Scientist*, 59(2), 181-199. <https://doi.org/10.1177/0002764214550295>
47. Pijper, L. K., Breetzke, G. D., & Edelstein, I. (2021). Building neighbourhood-level resilience to crime: The case of Khayelitsha, South Africa. *South African Geographical*, 103(3), 342-357. <https://doi.org/10.1080/03736245.2020.1807398>
48. Ripp, M., Egusquiza, A., & Lückerath, D. (2024). Urban Heritage Resilience: An Integrated and Operationable Definition from the SHELTER and ARCH Projects. *Land*, 13(12), 2052. <https://doi.org/10.3390/land13122052>
49. Rockefeller Foundation 100 Resilient Cities Program (100 RC) (2013) or in the Asian Cities Climate Change Resilience Network (ACCCRN 2014). <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2019.06.021>
50. Ross, H., Haque, C. E., & Berkes, F. (2024). Transmission of knowledge and social learning for disaster risk reduction and building resilience: A Delphi study. *Sustainable Development*, 32(2), 1525-1537. <https://doi.org/10.1002/sd.2685>
51. Shaw, K., & Maythorne, L. (2013). Managing for local resilience: Towards a strategic approach. *Public Policy and Administration*, 28(1), 43-65. <https://doi.org/10.1177/0952076711432578>
52. Stratta, P., Capanna, C., Dell'Osso, L., Carmassi, C., et al. (2015). Resilience and coping in

60. Zabaniotou, A. (2020). A systemic approach to resilience and ecological sustainability during the COVID-19 pandemic: Human, societal, and ecological health as a system-wide emergent property in the Anthropocene. *Global transitions*, 2, 116-126. <https://doi.org/10.1016/j.glt.2020.06.002>

assessment of resilience levels in slums. *Disaster Risk Reduction*, 19, 280-302. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2016.08.003>

59. Yoon, D. K., Kang, J. E., & Brody, S. D. (2016). A measurement of community disaster resilience in Korea. *Environmental Planning and Management*, 59(3), 436-460. <https://doi.org/10.1080/09640568.2015.1016142>

نحوه ارجاع به این مقاله:

شمس، فاطمه، پورجعفر، محمدرضا، خاتمی، سید مهدی و سلطانی، علی. (۱۴۰۳). بازخوانی گفتمان تاب‌آوری اجتماعات محلی، مدل محله تاب‌آور با اتکا بر عرصه اجتماعی-فضایی، پژوهش‌های فضا و مکان در شهر. ۸(۳۱)، ۳۰-۵. <https://doi.org/10.22034/jspr.2025.2049697.1096>

DOI: <https://doi.org/10.22034/jspr.2025.2049697.1096>

URL: https://jspr.jdisf.ac.ir/article_720050.html

Copyrights:

©2023 by the authors. Published by Journal of Urban Studies on Space and Place.

This article is an open-access article distributed under the terms and conditions

of the Creative Commons Attribution 4.0 International

(CC BY 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)).

